

Румяна Танкова
Виктор Самуилов

Читанка

4.
клас

УЧЕБНО
ПОМАГАЛО
ЗА ПОДПОМАГАНЕ
НА ОБУЧЕНИЕТО,
ОРГАНИЗИРАНО
В ЧУЖБИНА

ПРОСВЕТА
ОСНОВАНО 1945

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Условни знаци

- тест
- проект
- задача
- допълнителна задача

© Румяна Димитрова Танкова, Виктор Исак Самуилов, 2021 г.
© Бояна Иванова Павлова – художник на графичния дизайн, 2021 г.
© Маглена Иванова Константинова – художник на илюстрациите, 2021 г.
© Бояна Иванова Павлова – художник на корицата, 2021 г.
© „Просвета – София“ АД, всички права запазени.

ISBN 978-954-01-4156-5

Указание за учителя

Читанката е предназначена за обучението по литература от втори модул на учебната програма по български език и литература за четвърти клас в българските училища зад граница. Тя съдържа само текстове от българската класическа и детска литература, за да могат учениците да усетят силата на българското слово и да се потопят в духовните ценности на българина. Текстовете са кратки и съдържателни, с ясно изразено авторово послание.

Читанката има две части. Първата част е основна и тя съдържа художествени произведения, които се използват в предвидените 48 учебни часа за задължителна подготовка. Втората част е наречена „За любителите на четенето“ и осигурява възможности за допълнителна работа, свързана както с усвояването на литературни знания, компетентности и нагласи, така и с усъвършенстването на четивната техника на ученици, които не владеят добре българския език.

В помощ на методическата работа е и тетрадката по четене, която е с интересни и забавни задачи, свързани с изучаваните литературни произведения.

В учебния комплект е включена и книга за учителя, която съдържа примерно разпределение на учебните часове и насоки за организиране на уроците по четене с литературно-естетически характер.

Да си припомним наученото в трети клас

1. Назовете заглавието и автора на стихотворението. Добавете пропуснатите думи. Рецитирайте го.

Нашето _____ е тъй дълбоко, и _____ наша е безкрайна,
нашите _____ са тъй големи а се сбира цялата в _____ ми!

2. Прочетете и разкажете двата текста. Кой от тях е художествен. Посочете разликите.

Старецът и ябълките

Един старец садял ябълкови дръвчета. Казаха му:
– Защо ти са тези ябълки? Дълго има да чакаш плод от тези дръвчета и може да не изядеш нито една ябълка от тях. Старецът отвърнал:
– Ако аз не изям, други ще ядат и ще ми благодарят.

Лев Толстой

Ябълковото дърво

Ябълковото дърво доживява до сто и повече години. То няма съперници по своето плодородие. През своя живот едно дърво може да роди над хиляда килограма ябълки. Обикновено започва да дава много плодове, когато са минали поне 6 – 8 години след засаждането му.

3. Открийте сравненията в стиховете от Атанас Душков.

Йонка е добричка
весела сестричка.
Като слънце грее,
като птичка пес.

Татенце, не ме целувай!
Със очите ме милувай!
Че с брадата ме бодеш
като някой таралеж!

На една латинка
долетя калинка.
Спря се уморена –
като капчица червена.

4. Прочетете откъса и оградете правилния отговор.

Кученцето има къса опашчица и криви крачета. Когато върви, коремчето му опира до земята и обира праха... То е много миличко, макар че е смешно.

Дора Габе

А) текстът е повествование

Б) текстът е описание

Оттука почва обичта

Обичаш своя дом рожден,
градинката му малка.
И в нея – ореха зелен,
и малката люшкалка.

Край нея цветната леха
и двете пейки стари,
и гости весели – смеха
на твоите другари.

Любима майка и баща,
и обично сестриче,
което с ленти и цветя
косичките си кичи.

И стаичката – твоят рай –
и в ъгъла с креватче,
де спи и с котката играй
по-малкото ти братче.

И още многото неща
из стаята и в скрина...
Оттука почва обичта
към твоята родина.

Христо Пачевски

РЕЧНИК

люшкалка – *люлка*
скрин – *шкаф за дрехи*

- ✓ Откъде започва обичта към родината?
А) от цветната леха в двора
Б) от родния дом и семейството
В) от креватчето в ъгъла

- Как изглежда родният дом на героя от стихотворението? Опишете го с думи от текста.
- Кои са любимите хора за него? Прочетете и разкажете за всеки от тях.

Карнавал в гората

Как започна?
Есента боядиса листата
на брезата.
После ветровете –
през лятото спали –
се разбудиха
и надуха кавали.

Те свиреха тъй весело,
че листата се засмяха
и заиграха.
Песента на кавалите беше звънка,
а дръжката на всяко листо е тънка!
Листата се отрониха
и политнаха с ветровете.
– Какво ще правим, кажете? –
питаха листата
на брезата.
– Ду-ду-ду-у-у! – пищяха ветровете
с кавали. –

Не сте ли разбрали?
Днес ще има голям карнавал.
Вижте върбите –
позлатили са си косите.
Вижте младия бук –
облякъл червен ямурлук.
Дори шипката си е наметнала шал.
Да вървим! Карнавал, карнавал!
Тъй свиреха ветровете.

А листата
на брезата
се въртяха,
танцуваха,
летяха.
И кой би ги спрял?
Бяха канени на карнавал.

Леда Милева

РЕЧНИК

ямурлук – мъжка горна дреха
от дебел плат с форма
на наметало

- Как е описана есента в стихотворението?
Какво се вижда и чува?
Опишете, разкажете.
- Какво е настроението в гората?
Къде са поканени листата?
Как ветровете разнасят хубавата вест?
- С кои човешки качества и действия са
представени всички в стихотворението?
Прочетете, обяснете.

► Открийте пропуснатите думи.

- _____ боядиса листата на брезата.
_____ се разбудиха и надуха кавали.
_____ се засмяха и заиграха.
Младият _____ облякъл ямурлук.
_____ си наметнала шал.

Старият щърк

Стотици щъркели се бяха събрали. Старият щърк говореше:
– Деца, време е да се лети на юг. Днес ще трябва да пътувате.
Събрах ви сега да си изберете водач и да се сбогуваме.
Чуха се учудени викове:
– Ти си ни водил досега, ти ще ни водиш пак. Не искаме друг водач! ...
Старият щърк поклати глава и кротко отвърна:

- Аз ще остана тук. Стар съм вече и не мога да летя с вас.
- Ние ще те носим, ние няма да те оставим тук самичък! –
викаха най-младите.
- Не, не, мои мили – усмихна се старият щърк, –
не можете да ме отнесете. Не мислете за мен – така ми
е по-добре. Тук искам да остана. Че няма по-хубава земя
от тая, дето съм виждал слънцето за пръв път. Няма по-
хубаво гнездо от онова гнездо, в което се излюпах и в
което отгледах моите рожби. Защо се връщам всяка пролет?
Защо ще се върнете и вие пак насам, щом повече топлият
вятър. Ще видите вие много страни, морета и планини
и ще разберете, че никъде
дъгата не е тъй хубава, както
тука; че никъде песента на
щурците, не е тъй радостна.
Сега тръгвайте вече и добър
ви път на юг!

Наведоха глави птиците и
мълчаливо се сбогуваха. След
малко – чу се пърхане на
стотици криле. Ятото бавно
се издигна.

Константин Константинов

- През кой сезон се събират щъркелите?
За какво се подготвят?
- Защо не могат да останат в родината си?
- Кой е техният водач?
Защо той не иска да отлети с тях?
- Какво предлагат младите щъркели?
- Какво им обяснява старият щърк?
Какво разказва той за своята родина?

► Разкажете вие за своята родина.
Кои са хубавите места в нея?
Обичате ли я? Защо?

Канарче

Затова, че аз умея
волни песнички да пея,
мене хората до днес
ме заключват във кафез.

Дават ми вода, трошици,
вардят ме от хищни птици,
но кафезът ме мори,
дайте ми поля, гори!

Блъскам се в кафеза бясно,
ту наляво, ту надясно,
а заспя ли, и насън
все сънувам, че съм вън!

Хората са интересни:
„Пей ни, казват, волни песни!“
Да, но кой е пял до днес
волни песни във кафез?

Добри Жотев

- Как се чувства канарчето в кафеза? Грижат ли се за него хората? Как?
- За какво мечтае то? Какво не разбират хората?
- По какво канарчето прилича на вълка от баснята „Вълкът и кучето“ на Лев Толстой? Кой е авторът на стихотворението? А от чие име говори той?

Всеки текст има свой **автор**.
В художествените текстове понякога
авторът говори от името на своите
герои.

- Кой говори в гатанките? А кои са техните автори?

В градините със мене цели клони
отрупани са като със бонбони.
Ако сме две близначета, тогава
децата обички от нас си правят.
Едва ли някой ще допусне грешка,
че аз съм сладката **ч.....!**

Дядо Пънч

ЩО Е ТО? *(вълкът)*

Всички хора ме очакват.
Като дойда, се оплакват
и побягват изведнъж.
Отгатнете що съм? – **д...!**

Асен Босев

ЩО Е ТО? *(вълкът)*

Цамбур!

– Сядай при мен! – казва ми татко. – Виж какво ще
направя: вземам едно захарче, пускам го в чая... Какво
стана? Стана цамбур! Захарчето цамбурна. Кажете: цамбур!

– Не! Сега не ми се учат нови думи – казвам му аз.

– Хайде, ти вземи едно захарче, пусни го отвисоко в
чашата – говори ми татко и аз изпълнявам. – Какво стана?

– Катурна се – казах.

– Не се катурна, а цамбурна. – Той пусна
още едно захарче. – Ето, цамбур, цамбур! Чу ли?

– Чух: катур, катур!

Татко продължи да ми обяснява:

– Може да се катурне чашата, може да се катурне
масата, а захарчето в чая прави цамбур.

Излязох на двора и какво да видя: две непознати
момчета. Уплаших се и започнах да отстъпвам назад.
Изведнъж и двамата започнаха да крещат да спра.
Но аз – давай назад! И о, ужас! Паднах в един голям леген,
пълнен с вода. Някой го бе оставил да се нагрее на слънце,
за да се къпе със слънчева вода. Е, аз се окъпах...

Мама и татко дотичаха изплашени.

– Какво направи?

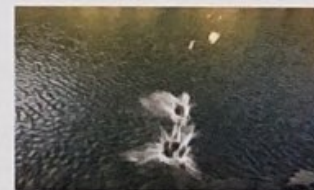
– Цамбур – казах аз засрамено... – Направих цамбур!
А легенът се катурна.

Татко се засмя и разбра, че за мен трудни думи няма.

Катя Воденичарова

- Коя дума се опитва да обясни таткото? Коя дума предпочита детето?
- Какво се случва на двора? Научава ли момичето новата дума?
- Кой е цамбурнал и кое се е катурнало?

- ▶ Коя от снимките свързвате с думата *цамбур*?

Боряна войвода

Бре, де се е чуло, видяло
мома войвода да бъде
като мома Боряна.
Събра си мома Боряна
до триста млади юнаци
все с накривени калпаци.
Че ги Боряна поведе
из това поле широко.
Стигна гора зелена,
сред гора пъстра поляна,
сред нея дърво буково,
под дърво бистро изворче.
Боряна дума на момчета:
– Момчета, млади юнаци,
аз ще си гердан отвържа,
на бука ще го привържа,
за нишан да го сторим:
който си нишан улучи,
той ще ни стане войвода.
Всички си нишан мерили
и по дважд, и потретили –
никой не го е улучил.
Кат се Боряна прицели,
пукнала пушка бойлия,
право в гердана удари.
А че се гердан разпърсна
из тази гора зелена.
Боряна стана войвода
на триста млади юнаци.

Народна песен

- Кой са героите в народната песен? Какви са?
- Какво е състезанието? Какъв е облогът? Кой побеждава? Прочетете, разкажете.
- Какво мислите вие за мома Боряна?
- За кои хайдути сте чували? Какво знаете за тях?

РЕЧНИК

облог – уговорка, при която, ако единият загуби, изпълнява някакво задължение към другия
нишан – белег, знак, следа
бойлия – пушка с дълга цев

- ▶ Открийте в текста описанието на гората. Подчертайте в него епитетите. Добавете към тях и други.
- ▶ Изпейте българска народна песен и я сравнете с песента „Боряна войвода“.

Надиграване

Един ден Орфей видял в гората три самодиви. Той свирел, седнал на една скала, обкръжен от замаяни птици и зверове. Най-малката от самодивите се казвала Влада, а гърците я наричали Евридика. Тя била дребна на ръст, но силна, с весели очи и нежно лице. Тя попитала Орфей:

– Защо свириш тук само на дивите зверове? Може би се страхуваш да свириш пред самодиви и хора?

Орфей се засмял и попитал защо тя танцува скрита зад дъбовете. Може би се страхува, че хората ще се присмеят на танца ѝ. Самодивата пламнала от обида и предложила Орфей да свири, а тя да играе. Ако Орфей я надсвирел, тя обещала да му стане жена, а ако загубел, той трябвало да отиде с тях в гората и да свири на самодивските игрища, докато е жив. Напразно двете ѝ сестри я убеждавали да не се състезава с Орфей. Тя вдигнала бяла кърпа в дясната си ръка и зачакала. Орфей нагласил лирата си и засвирил такава весела мелодия, че чак слънцето се засмяло. Танцувала самодивата, танцувала три дни и три нощи, а на утрото на четвъртия ден спряла.

– Ти победи, Орфей – казала тя, – ако искаш, отведи ме в дома си.

Цанко Лалев (Из „Приказки и легенди за владетели и герои“)

- Защо птиците и зверовете са омаяни от мелодиите на Орфей?
- Как изглежда самодивата? За какво спори тя с Орфей? Какво му предлага?
- Кой от двамата побеждава в надпреварата? Как?

- ▶ Определете кое в разказаната история е необичайно и е фантастична измислица.

Легендите са истории, в които се преплитат фантастично и истина. В основата им обикновено стои действително събитие или историческо лице. В българското народно творчество има много легенди за герои, селища и местности, свързани със събития от историята.

Обичам те, Родино

Обичам те, родино, пролет,
под наката зелен
и с първите цветя, наболи
през първи слънчев ден.

Обичам те, когато лято
житата позлати
и жътва закипи в полята,
и морно дишаш ти.

Обичам те, когато есен
под бистър небосвод
събира плодовете с песен
работният народ.

Обичам те и зиме – бяла,
с дълбоки снегове,
когато пак си разцъфтяла,
но в снежни цветове.

Когато, тиха и безбрежна,
до своето сърце
затопляш с майчината нежност
най-малкото зрънце.

Обичам те, родино моя,
и всеки ден и час
готов съм свободата твоя
да браня вярно аз!

Елисавета Багряна

Легенда за Кубрат

Хан Кубрат повикал петимата си синове и им рекъл:

– Синове мои, свършват земните ми дни.
– Олеле, тате, недей! – извикали синовете. –

Какво ще правим без теб?

– Сега ще ви кажа – казал Кубрат. –

Баяне, я вземи оня сноп пръчки и се опитай
да ги ступиш всичките наведиъж.

Баян бил най-старият и най-силният от синовете
на хан Кубрат. Ударил той снопа пръчки в коляното си –
не се чупят. Ударил втори път – пак не се чупят.

Трети път ударил с всичката си сила – същото.

– Не мога, тате – казал той.

– Нека опитат и другите – поръчал хан Кубрат.

Опитали един по един и другите четирима синове,
но никой не могъл да ступи снопа пръчки.

– Дайте ги сега на мен – казал хан Кубрат.

Подали му снопа. Той взел да измъква от него
пръчките една по една и с лекота ги чупел – една по една.

– Еее, така е лесно! – извикали в един глас синовете му. –

Една по една всеки може.

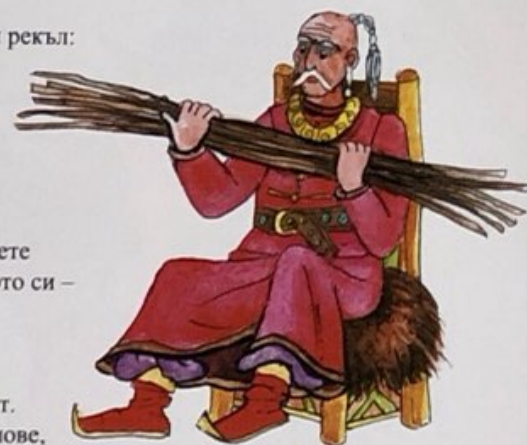
– Точно така – казал хан Кубрат. – Ако и вие се разделите,
един по един всеки ще ви пречупи. Ако сте заедно като този
сноп пръчки, никой няма да може да ви победи. Разбрахте ли?

– Разбрахме! – отговорили петимата синове.

– Какво разбрахте?

– Съединението прави силата.

Преразказал Стефан Цанев

РЕЧНИК

хан – титла на български владетел
сноп – вързани заедно стебла,
пръчки или клони
наръч – част от нещо, което може
да се вземе наведиъж

• За кого е легендата?

• На какво изпитание подложил Кубрат
своите синове? Какъв урок получили те?

✓ На какво учи хан Кубрат своите синове?
А) да бъдат единни
Б) да не чупят пръчките една по една
В) да бъдат работливи

☰ Подберете снимки и нарисуйте рисунки по стихотворението.
Направете презентация.

Кой е по-висок

Една сутрин Денят и Нощта се срещнали, дето хоризонтът прави черта. Поговорили, що поговорили, па като викнали, та заспорили кой от двамата е по-висок. Дълъг спор и широк, а те разполагали с малък срок. – Я да се премерим ей тук, както сме един до друг. – То се знае, че си по-нисък на ръст ти. – Да, ама не се повдигай на пръсти! Денят достигнал с глава до слънцето, а Нощта – до звездите. Е, кой е по-висок при това? Не могли да решат, горките. Отново се срещнали вечерта, дето залезът прави черта.

- За какво спорят денят и нощта? Кой от тях е по-висок сутрин? А вечер? Има ли значение това?
- Какви човешки качества притежават денят и нощта? Има ли хора, които са самохвалковци като тях?

Олицетворение – приписват се човешки качества на животни, предмети или природни явления.

Пак се мерят. И тоя път до слънцето бил висок Денят, а Нощта – до звездите. Разделили се пак сърдити. Оттогава сутрин и вечер се мерят и, бледни, Денят и Нощта треперят. Всеки гледа в тая минута с рамо другия да избути и отговор на въпроса очаква. Според мене височината им е горе-долу еднаква. И да има разлика три-четири пръста, това едва ли е важно при такива машаби на ръста.

Марко Ганчев

Чешма

Край широкото шосе имало чешма. От нея текла непрекъснато чиста, бистра вода. Всички пътници се отбивали при нея да се мият и да пият. На чешмата дотегнало да гледа различни пътници как мият ту лицата си, ту краката си. И захванала да ги подбира – на един пускала вода, за друг спирала водата си. А един ден решила да спре за цял месец – на никого да не пусне вода. Водата отвътре ѝ подшепвала, че това не е хубаво, но тя не слушала. Направила, както си решила: цял месец на никого капка вода не дала.

Но ето какво станало.

Изминал месецът, чешмата поискала да потече отново, но ни капчица вода не капнала. Водата си била намерила друг изход и почнала да извира на друго място, далече от чешмата. Много се надувала нещастната чешма, но вода не потекла.

Хубавата чешма запустяла.

Стоян Русев (Дяго Благо)

- Защо хората спирали пред чешмата? Добре ли им служела тя?
- Защо чешмата започнала да подбира на кого да дава вода? Правилно ли е това според вас? Какво решила чешмата?
- Какво се случило след един месец? Защо водата потекла на друго място? Какво станало с чешмата? Какъв урок получила тя?

- ▶ С коя пословица може да завърши разказаната история.

*Птегалцата вода винаги си намира път.
Който не е полезен за другите,
е безполезен и за себе си.
Не прави днес това, за което
ще съжалявали утре.*

- С кои човешки качества е олицетворена чешмата?
- А) горделивост
 - Б) щедрост
 - В) скромност

Страшен звяр

Рашко рано се събуди,
гледа вънка и се чуди:
върху снежната пътечка
две следи като от мечка!

– Мечка минала е тука
покрай кофата с бокука!
И за малко се е спряла,
но къде се е завряла?

Подир Снежка иде Катя:
– Не от мечка е следата!
Татко е ловец и знам:
тук е минал вълк голям.

– Не е вярно – казва Мая, –
тук е бродел звяр незнаен!
Дългоух и опашат,
и зъбат, и мустакат!

И уплашени, децата
се събират пред вратата,
чакат звяр да се яви
с три опашки, с две глави!

А на кофата капака
се повдига и котака
припва и в снега реди
тия, страшните следи.

Лиана Даскалова

- Какво вижда Рашко върху снежната пътечка? Какво мисли Катя за следите в снега?
- Кой е бродел в зимната нощ според Мая?
- Защо са уплашени децата? Какъв звяр очакват да видят?
- Какво виждат накрая те? Изненадани ли са? Защо?

▶ Прочетете пословицата и дайте свои примери за подобни случки.

На страха оглите са галели.

- Кое животно е оставило следи по снега?
- А) мечка
 - Б) вълк
 - В) котка

Снежният човек и врабчето

Когато луната изгря на небето, малко врабче кацна върху рамото на снежен човек.

– Хей я се махай отгук, че ще дигна метлата! – извика снежният човек...

– Не ми се сърди, моля ти се! – извърка птичката. – Аз няма да ти сторя зло. Ще постоя малко на рамото ти и пак ще си хвъркна. Дойдох само да ти се оплача, че днес не съм клъвнало нито трохичка.

Сърцето на снежния човек се сви от болка. Той съжали бедната птичка, която трепереше от студ, изкашля се тихо и рече:

– Много ли си гладен, врабчо?

Ох! – въздъхна врабчето. – Умирам от глад!

– Знаеш ли какво? – каза снежният човек.

– Я вземи, че си клъвни от носа ми, той е от морков.

Все ще се заситиш малко...

– Колко си добър! – изчурулика радостно гладната птичка и закълва лакомо вкусния морков... Тя изяде върха на носа и продължаваше да кълве нататък, когато чу глас:

– Ей, какво правиш? Стига ти толкова!

Ще ме оставиш без нос!

Малкото врабче престана да яде и целуна снежния човек.

– Благодаря ти много! – каза то. – Ако не беше ти, щях да умра от глад.

– Хайде сега върви да спиш! – каза снежният човек.

– Лека нощ! – извика врабчето и отлетя.

Така малката сива птичка и снежният човек станаха приятели.

Светослав Минков (Из „Снежният човек и врабчето“)

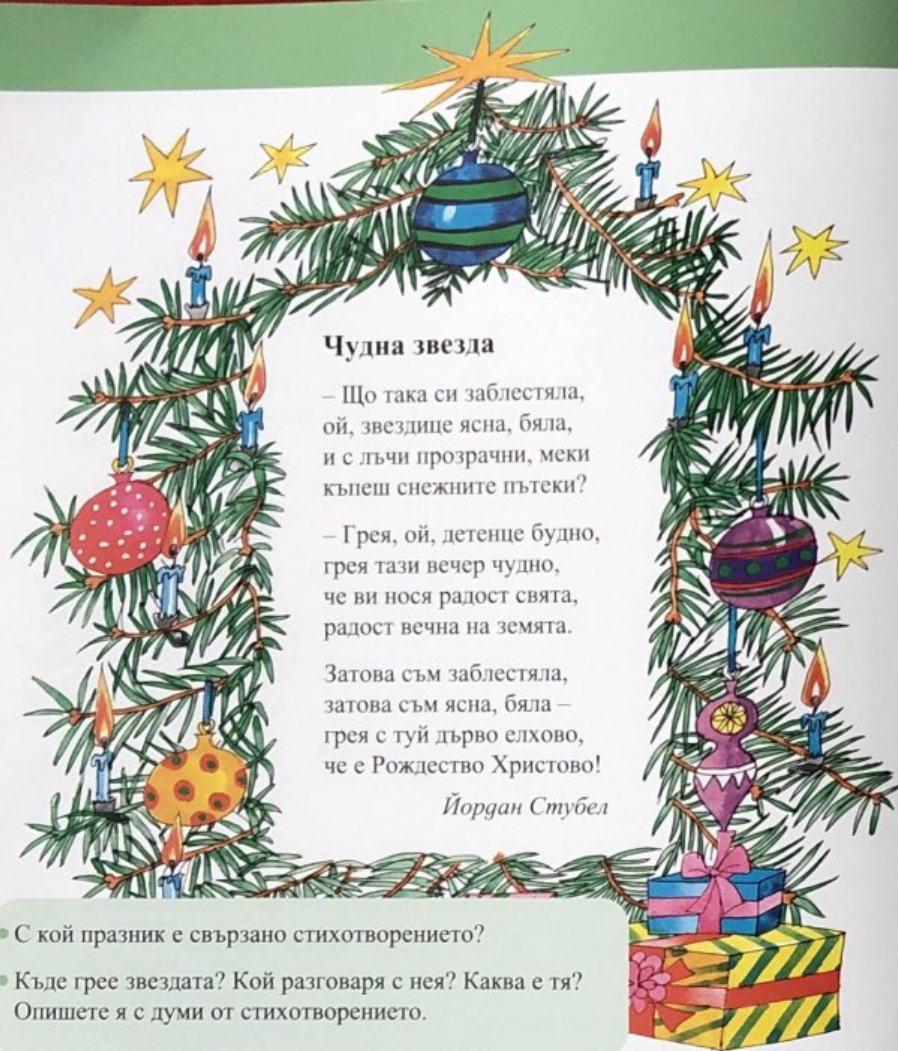

- Защо врабчето се чувства зле в зимната нощ?
- Как му помага снежният човек?
- Как птичката изразява своята благодарност?

- Защо врабчето каца върху рамото на снежния човек?
- А) за да го ядоса
 - Б) за да му се оплаче
 - В) за да му изяде носа

- Защо снежният човек помага на врабчето?
- А) защото е с добро сърце
 - Б) защото врабчето го моли
 - В) защото има много моркови

▶ Какво ли се случило през пролетта? Измислете продължение на историята.

Чудна звезда

– Що така си заблестяла,
ой, звездице ясна, бяла,
и с лъчи прозрачни, меки
къпеш снежните пътеки?

– Грея, ой, детенце будно,
грея тази вечер чудно,
че ви нося радост свята,
радост вечна на земята.

Затова съм заблестяла,
затова съм ясна, бяла –
грея с туй дърво елхово,
че е Рождество Христово!

Йордан Стубел

- С кой празник е свързано стихотворението?
- Къде грее звездата? Кой разговаря с нея? Каква е тя? Опишете я с думи от стихотворението.

Защо хората поставят звезда на елховото дърво?

Обикновено на върха на новогодишната елха се поставя коледна звезда. Историята е свързана със звезда, която е показала на хората как да стигнат до мястото, където се родил Исус Христос. Затова често наричат тази звезда пътеводна. Коледната звезда изразява надеждите ни за по-добро бъдеще.

- ▶ Разкажете как сте се подготвили за коледните празници. Как сте украсили класната си стая? Имате ли елха? Поставихте ли на нея коледна звезда?

Януарски гости

Свети Месечко отгоре.
Скреж наkitил равни двори.
Студ дърво и камък пука.
Кой на тежки порти чука?

Славен месец Януари
води чета сурвакари.
„Хей, стопани, я станете,
драги гости посрещнете!“

Сурва, весела година,
догодина, до амина,
колкото звезди в небето –
толкоз жито на полето!

Колкото снежец се рони –
толкоз ябълки по клони!
Да са весели децата,
мир да има на земята!

Димитър Спасов

РЕЧНИК

чѐта – група
до амина – завинаги
пърти – врата

- Красива ли е снежната картина, която е представил поетът? С кой израз е описан големият студ?
- Кой е Месечко? Открийте го в илюстрацията. А как изглежда Януари? Защо той е водач на групата сурвакари?
- Кога е този празник? Защо сурвакарите са желани гости? Какви са техните пожелания? Научете ги наизуст.

- ▶ Разкажете за празника, като си помагате с текста „Сурва, Нова година!“.

Сурва, Нова година!

Сурвакането е български народен обичай, който започва в първите часове на новата година. За този ден всяко дете има сурвачка – клон от дрянено дърво, който е украсен с нанизани пуканки и сушени ябълки, с вълнени конци и с малки гевречета. Малките сурвакари обикалят домовете и сурвакат стопаните, като изричат пожелания за здраве и плодородие.

Мечката и лошата дума

Един човек отишъл в гората за дърва и видял мече, което се качило в храсти. Човекът го съжалил и му помогнал да се откачи. Мечката видяла това, дошла при човека и му казала:

– Ти ми направи голямо добро. Хайде да се сприятелим!

Човека го било страх, но доближил мечката и поговорил с нея. Накрая се уговорили да се срещат често в гората.

Веднъж, когато мечката и човекът се целунали в уста, той ѝ казал:

– Всичко ти е хубаво, само че дъхът ти мирише на лошо.

Човекът не се замислил колко ще я заболи мечката от това.

Домъчняло много на мечката, но нищо не казала, а само навела врат и се примолила:

– Я ме удари с брадвата по гърба колкото можеш силно!

Човекът не искал, но мечката не отстъпила и накрая той я ударил и ѝ направил дълбока рана. После се разделили.

След време човекът отново срещнал мечката. Поздравили се, поговорили. Когато човекът решил да си тръгне, мечката му казала:

– Погледни раната от онзи път, когато те накарах да ме удариш.

Човекът видял, че от раната дори и белег нямало.

– Ами то дори не се познава, че е имало рана! – казал той.

– Раната заздравя и аз даже не помня къде беше тя, но лошата дума, която ми каза тогава, няма да я забравя. Лоша рана заздравява, но лоша дума никога не се забравя.

Българска народна приказка

- Защо мечката предложила приятелство на човека? Какво се случило при една от следващите им срещи?
- За какво разговаряли те при последната им среща?

► Прочетете текста към всяка от посочените части на приказката.

1. Спасеното мече
2. Сприятеливането
3. Лошият дъх на мечката
4. Заздравялата рана на мечката

► Разгледайте картинния план на текста и отговорете на въпросите.

1. Къде отишъл един човек?
Какво видял там? Какво направил?

2. Какво предложила мечката на човека?
Защо? Какво направил той?
Какво се уговорили те на раздяла?

3. Какво казал човекът на мечката,
когато веднъж се целунали?
Какво го накарала тя?

4. Какво видял човекът, когато
след време отново се срещнали?
Какво му обяснила мечката?

► Направете кратък устен преразказ на приказката.

Я кажи ми

Я кажи ми, облаче ле бяло,
отде идеш, де си ми летяло?

Не видя ли таткови ми двори
и не чу ли майка да говори:

„Що ли прави мойто чедо мило,
с чужди хора чужди хляб делило?“

Ти кажи ѝ, облаче ле бяло,
че жив и здрав тук си ме видяло.

И носи ѝ от мен много здраве.
Много мина, мъничко остана.

Наближава в село да се върна,
да се върна – майка да прегърна.

Ран Босилек

- За какво тъгува героят? Как се чувства той далече от дома? Към кого се обръща? За какво моли?
- Кои са повторените думи и изрази в текста?
- Кои други стихотворения и песни за родината знаете? Изпълнете част от тях.

- ▶ Препишете мъдрите мисли. Научете наизуст една от тях по избор.

Чужбината родина не става.

Гьоте

*Няма по-топла стряха от бащината и по-успокоително
небе от родното.*

П. К. Яворов

Родината се обига не затова, че е велика, а затова, че е своя.

Сенека

Крали Марко си намира крилат кон

Крали Марко препасал сабя и тръгнал на път из Пирин планина. Прекосил гората с великански борове и излязъл на каменистите поляни. Юнакът стигнал до бистро езеро. Близо до брега му видял бяла кобила, а след нея пристъпвал млад крилат жребец – синът ѝ. Козината му била изпъстрена с червени петна.

Крали Марко се затичал към конете. Кобилата вдигнала глава и препуснала. Още малко и Марко щял да я хване, но тя се хвърлила в езерото и заплувала.

Тогаво юнакът сграбчил гривата на жребеца и се метнал на гърба му. Младият кон се втурнал в галоп – като вихър обиколил три пъти езерото.

Като видял, че не може да хвърли юнака от гърба си, също скочил във водата. Марко се вкопчил с две ръце за гривата.

Жребецът преплувал езерото, излязъл на брега и литнал. Издигнал се над покритите с лед върхове и се спуснал като камък надолу, но Марко пак не го пушал.

Конят стъпил на земята и проговорил:

– Ти ме надви, юначе. Отсега аз ще съм ти верен слуга.

Крали Марко отвърнал:

– Няма да си ми слуга, ти ще си ми побратим.

И понеже козината ти е нашарена с червени петна, ти давам име Шарколия.

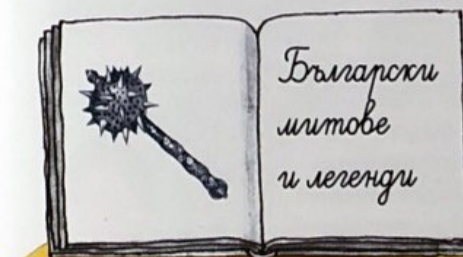
От този ден крилатият кон и Крали Марко станали неразделни.

Преразказал Цанко Лалев

- За кого е легендата? Къде се намирал той? Какво видял край езерото? Как успял да подчини на себе си крилатия жребец? Как го нарекъл?

- Кое е по-добре за коня – да е слуга на юнака, или да е негов близък приятел?

Лястовица и врабче

Лястовицата си направила гнездо и си измътила пиленца. Близко до нея под една керемида живеел врабчето. Той помолил лястовицата да го научи как се прави гнездо.

– Ела с мене – казала тя.

Лястовицата отвела врабеца край реката.

– Хайде сега, направи като мене, вземи с човката си кал за гнездото.

– А, виждам, сега знам, знам, дребна работа било това – казало врабчето и литнало заедно с лястовичката, без да вземе в човката си малко кал.

Като дошли до гнездото на лястовичката, тя лепнала калта на гредата.

– Ей така ще я залепиш – казала тя.

– Видях, видях, лесно било да се лепи кал на гредата – казало врабчето.

Много пъти ходила лястовичката на реката, много пъти носила кал и лепила по гредата. Ходило с нея и врабчето, но нищо не вземало, а само викало: „Знам, знам“.

– Ей, съседа, само със „знам“ ти никога не ще си направиш здраво гнездо като моето, защото не ти се ще да потопиш човката си в калта. С труд всичко се постига.

Българска народна приказка

- Как лястовицата помага на врабчето? Какво му показва?
- Какво прави врабчето всеки път? Обича ли то да се труди?

В художествените текстове често се използва **диалог**. Това е разговор между литературните герои.

- Кой отговаря правилно? Прочетете и изберете.
- Защо врабчето останало без гнездо?*

Защото то не искало гнездо.

Защото лястовицата не го научила.

Защото то не се потрудило.

- Отговорете на въпросите към всяка картинка.

1. Къде живеела лястовицата?
А врабчето?

2. Какво помолило врабчето?

3. Какво му показала лястовицата?
Откъде взела кал? Къде я залепила?
Колко пъти?

4. Какво отговаряло врабчето всеки път?
Научило ли се то как се прави гнездо?
Защо? Може ли да научиш нещо без труд?

- Разкажете накратко приказката.

Тримата глупаци

Едно време имало трима глупаци. Те тръгнали по печалба. Вървели, вървели три дни и три нощи. Намерили на пътя една тиква. Събрали се над нея, па се чудят и се маят:

– Това трябва да е нещо за ядене! – предположил първият.

– Как ще е за ядене? То е за игране, за търкаляне – решил вторият.

– А, сетих се, това е камилско яйце. Хайде да го измътим! – казал третият.

И се захванали тримата глупаци да клечат над яйцето един след друг, да клечат – да го измътят.

Мястото било стръмно и не знам как тиквата се изтърколила, та тука, та там, та блъс – в един храст.

Из храста изскачил заек, свил уши, вдигнал опашка и побягнал.

– Камилче, камилче! Измъти се! – извикали тримата глупаци и хукнали подир заека да го гонят, да го хванат.

Елин Пелин

• Какво са тиквата и зайчето за тримата мъже?

• Кой са глупавите им постъпки? Избройте ги.

► Разкажете устно приказката, като изкажете диалога с думи на разказвач.

Мечти

Първо мислех да ставам боксьор.
Но защо пък да ям бой за слава?!

После исках да стана актьор.
Да, но ролята все си забравях.

Щях да ставам след туй премиер.
Но ругаят отвред премиера.

Боклукчия? Как не! Инженер?
Не обичам да смятам и меря.

Не е лошо например овчар.
Но не ми се дивее самичък.

Най-добре бих живял като цар.
Ала царят по локви не тича...

И:
видях филм за град Балтимор.
Омагьоса ме небостъргачът.

И реших: да си „шеф-асансьор“
е чудесна и лесна задача!

Хоп! Натискаш бутон след бутон
и лети ли, лети асансьорът.

Хем не бърхтиш цял ден като кон,
хем общуваш със всякакви хора...

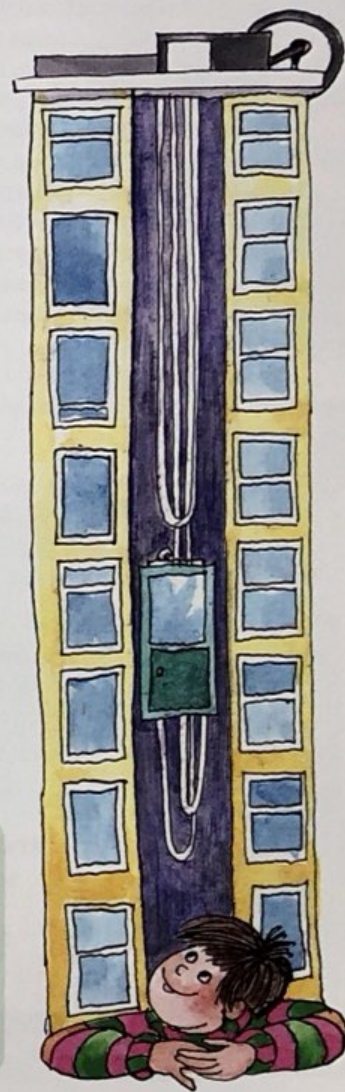
Има обаче спънка голяма:
в наше село небостъргач няма!

Виктор Самуилов

• Какъв иска да стане героят, когато порасне?
Кои професии не одобрява? Защо?

• Каква професия измисля той? Защо тя му харесва?

• Каква спънка има за желанието на героя?
Възможно ли е да се сбъдне неговата мечта?
Как си представяте своето бъдеще?

Важното приключение на важната готварска книга

Имаше една книга, която знаеше как се правят тиквички с ориз, бадемов крем, баница със сирене и баница без сирене.

– Каквото има написано в мене – казваше тя, – това е всичко. Каквото го няма написано в мене, изобщо не съществува!

– Брей! – викаха всички останали книги. – Много си пък важна!
– Важна съм – обясняваше важната книга, – защото, ако на човек му се приядат тиквички с ориз, него малко го е грижа какво е казала бабата на дядото на Червената шапчица.

– Ако искаш да знаеш – обаждаха се книгите с приказки, – бабата на Червената шапчица си няма дядо.

– Ето, виждате ли! – пляскаше с листове важната книга. – Оттам идват неприятностите. Като си нямала дядо, не е имало на кого да готви и затова Червената шапчица ѝ е носила храна, и затова е станало всичко останало. И на вълка също не е имало кой да му готви и понеже не е знаел как се правят тиквички с ориз, го е било яд на всеки.

Ето така говореше важната книга и гледаше през отворения прозорец как шурците се замерят с песни и как шипките си играят на телефонче...

- Защо готварската книга се отнася с пренебрежение към другите книги? Кое според нея е най-важно?
- Как обяснява тя историята за Червената шапчица и вълка? Съгласни ли сте с готварската книга? Какво мислите вие за книгите?

Неочакван резултат

Едно коте живееше край нас безпризорно. Ала как? В състояние просто позорно: гладно, грозно и мръсно, караконджо същи! Аз смелих се и рекох да го взема във къщи. Поставих му мляко на пътните плочи. След малко го гледам: лочи. Поставих му млякото близо до прага. Излочи и него веднага. Поставих му млякото в своята стая. И в нея, по стълбата, то влезе накрая. „Бонжур!“ – аз му казах и вратата затворих. Но, глупав наивник, защо ли го сторих! Видяло се в клопка, то зъбки обели, изфуча, изкатери се по пердето с дантели, бутна рафта със книги, счупи вазата скъпа, във водата от нея, без да ше, се изкъпа, после мокро до кости под долапа се пъхна и оттам в тъмнината измяука, настръхна, в прах и пух облепено същество жълтооко... Аз, изплашен, вратата му отворих широко и то стрелна се вънка по стъпалата, сякаш ми казваше: „Да живея свободата!“

Валери Петров

РЕЧНИК

караконджо – *измислено страшно същество, обитаващо тъмни тавани и килери*
лочи – *пие шумно с език*
наивник – *неопитен и лековерен човек*

- Какъв е животът на безпризорното коте? Как героят се опитва да му помогне?
- Как се чувства котето в къщата? Защо то предпочита да се скита гладно по улиците?

► Изберете пословица и я препишете.

По-добре да бъдеш куге на свобода, отколкото лъв в клетка.

По-добре на клонге, а не в кафезе.

Сънят на врабчето

Едно врабче си спяло сладко в гнездото и сънувало чуден сън: около него един куп пилци в най-светла премяна. Човките им били от злато, а перата им ставали ту зелени, ту червени. Като ги гледало, врабченцето тежко въздъхнало:

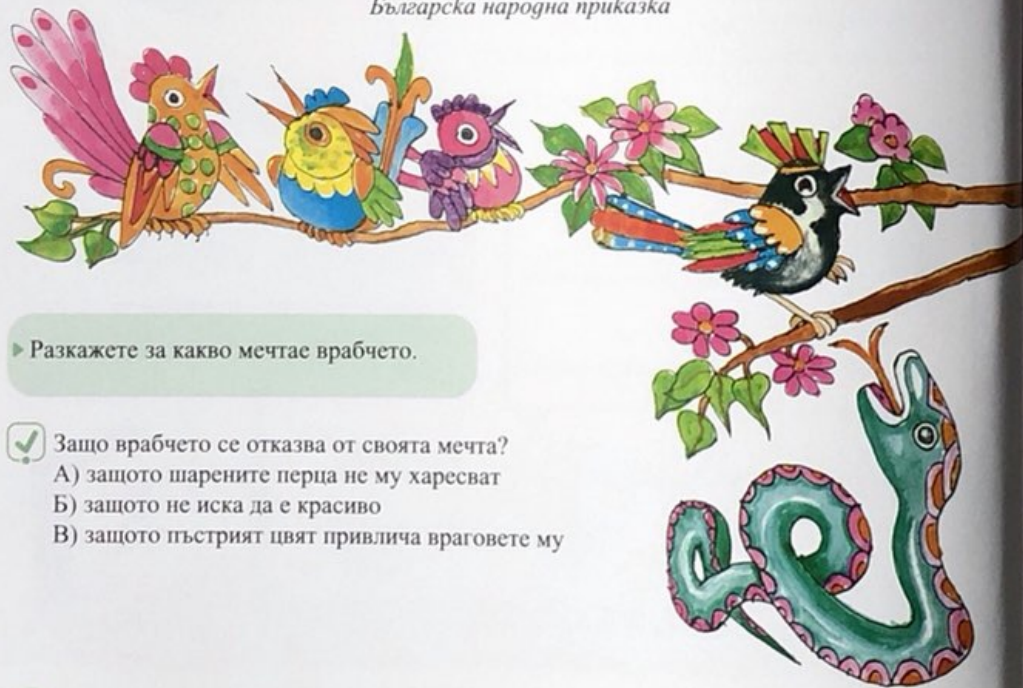
– Колко е бедна и сиромашка моята премяна!

Щом изрекло това, и изведнъж му изникнали шарени перца. Врабчето заподскачало от клонче на клонче и не могло да се нарадва. То оглеждало своята пъстра премяна и се чудело на хубостта ѝ. Но още не се нарадвало, и страшна беда се стоварила на главата му: една змия рипнала пред него и за малко да го налага. Побягнало уплашеното врабче и ето друга беда – един ловец, като го видял толкова хубаво, скочил да го улови. Врабчето се разплакало и занареждало:

– Ох, горкото аз! Напразно се радвах! Защо не си останах с моите сиви простички перца?! С тях ми беше спокойно в гнездото!

Събудило се врабчето, огледало се наоколо и като видяло, че е в гнездото си и че всичко е било само насън, заподскачало радостно.

Българска народна приказка

► Разкажете за какво мечтае врабчето.

✓ Защо врабчето се отказва от своята мечта?

- А) защото шарените перца не му харесват
- Б) защото не иска да е красиво
- В) защото пъстрият цвят привлича враговете му

Бялото гълъбче

Гълъбите в градската градина имат сива перушина, но един, не зная как, бял е като сняг.

И не може да се отърве – цяло ято го кълве.

– Къш! Къде се е видяло гълъбче да бъде бяло!

Всяко гълъбче е сиво и затуй красиво.

Чок-чок, ей че бял юрдек!

Клъв-клъв, ей, паток такъв!

Накълваха го до кръв.

Гълъбчето бяло, бял ден не видяло,

за да има мира, във един комин се свира.

Но седи ли се в комин дълго време сам-самин?

Цяла нощ го беше страх, щом се съмна – бяг при тях.

Ходи, гледа с изненада: никой там не го напада.

Всеки мило му гугука:

– Стой при мене на улука.

– Не, при мен ела на слънце.

– На, клъвни си житно зрънце.

Бялата му перушина потъмняла бе в комина – станало бе вече сиво, според сивите – красиво...

Марко Ганчев

РЕЧНИК

юрдек – *паток*

- Какъв е цветът на гълъбите? Защо те се подиграват на бялото гълъбче?
- Как се чувства то сред тях? Каква промяна става с него? Защо това радва другите гълъби?
- Трябва ли винаги да си еднакъв с другите? С какво може да си различен от тях?
- Кои хора олицетворява бялото гълъбче?

Зараза

Ухапа ме куче!
Това ми се случи,
когато от лекар се връщах през парка...

Горкичкият аз ли?!
Горкичкото куче!
От утре и то ще е болно от шарка.

Не е честно

Лошо някак се поделят
палачинките в неделя:
трите с ягодово сладко
се полагаха на татко.
На сестра ми – тия двете,
тъй като е на диета.
И макар че пак пропуска
мама вкусната закуска,
аз ѝ преотстъпвам цяла
палачинка изгоряла.

Не е честно! Брой ги, мамо:
монте са седем само!

- Как се поделят палачинките? Защо според вас майката пропуска вкусната закуска?
- Колко са палачинките? А колко от тях са за момчето? Доволно ли е то? Защо?

- Откъде се връща героят? Какво му се случва по пътя?
- Кой ще пострада от това? Защо?

- Кое е забавното в стихотворенията?
- Кое от тях искате да научите наизуст?

Открийте други книги с весели стихотворения за деца и направете изложба с тях във вашата класна библиотека.

Конфитюр

Жабата много си отваряла устата по време на квакане и като тръгнали един ден животните да се фотографират, специално я предупредили:

– И да не вземеш да се разквакаш. С тая твоя голяма уста ще ни развалиш снимката... Като каже фотографът „готово“, ти ще извикаш „конфитюр“!

– Разбрах – отвърнала жабата.

През целия ден тя си повтаряла какво трябва да каже, та устата ѝ да изглежда по-малка. Като започнали снимките, фотографът подредил животните по височина.

Слонът и жирафът отзад, пред тях мечката, маймуните, прасето... Най-отпред поставили жабата. Щом светнал прожекторът, и тя мигом забравила всичко.

– Ами сега! – уплашила се жабата. – Коя беше думата? Беше нещо за ядене, нещо сладко...

– Готови! – предупредил фотографът и си пхнал главата зад апарата.

– Мармалад! – закрепяла радостно жабата. – Сетих се! Мар-ма-лад!

Можете да си представите каква снимка се получила. Най-отпред се виждала устата на жабата, зад нея – жабата, а зад жабата – по нещо малко от животните: две уши, една маймунска опашка и хоботът на слона!

Както се казва – грешка на езика...

Красимир Дамянов

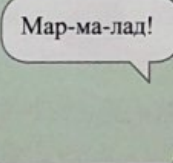
- Защо жабата не изглежда добре на снимка? Коя дума я съветват да изговори?
- Как фотографът подрежда животните? Къде поставя жабата? Защо на снимката се вижда главно устата на жабата?

- Изговорете двете думи. При коя от тях устата са широко отворени?

Кон-фи-тюр!

Мар-ма-лад!

Що е татковина

Питам своя татко
що е татковина?
Може би небето
чисто от коприна?
Може би реките
Дунав и Марица?
Планината Рила
с гордата орлица?

Татко ми отвръща:
– Нашта татковина
е мястото свято,
де роден си, сине!
Дето си отрасъл
под небе сурово,
дето си научил
българското слово!

Николай Соколов

Българи

И ти от нея в летен зной
навярно неведнъж си пил.
И неведнъж си питал кой
чешмата тук е съградил.
Дали е майстор най-прочут
или човек обикновен...
Не знам. Но неговият труд
все тъй ще радва теб и мен.

Красива българска черта:
дете отиде ли в гори –
ще набере букет цветя,
на мама да ги подари,
край извор мине ли зидар –
за нас чешма ще съгради,
край пътя спре ли овощар –
дръвче ще посади...

Борислав Ценов

- Как е описана родината ни в стихотворението?
- Какво е татковина? Отговорете с думи от текста.

- Виждали ли сте чешми в планината? Кой ги е построил?
- Какво обичат да правят българите за другите хора? Прочетете, разкажете.

► Научете наизуст части от стихотворенията по избор.

Колко ли езици има

Добре е да имаш шестици
по немски, английски, но има
и други, по-важни езици,
макар че дори нямат име.

От ручея знам да бълбукам.
От коня – да цвиля игриво.
Това са различни науки,
в които от малък ме бива.

А вече на цветето също
разбирам полека езика –
притихнал, лице да обръщам
към слънцето, сякаш пониквам.

Говоря си с дребните птици,
те пърхат – аз махам с ръкави.
И колко ли още езици
незнайни и скрити остават?

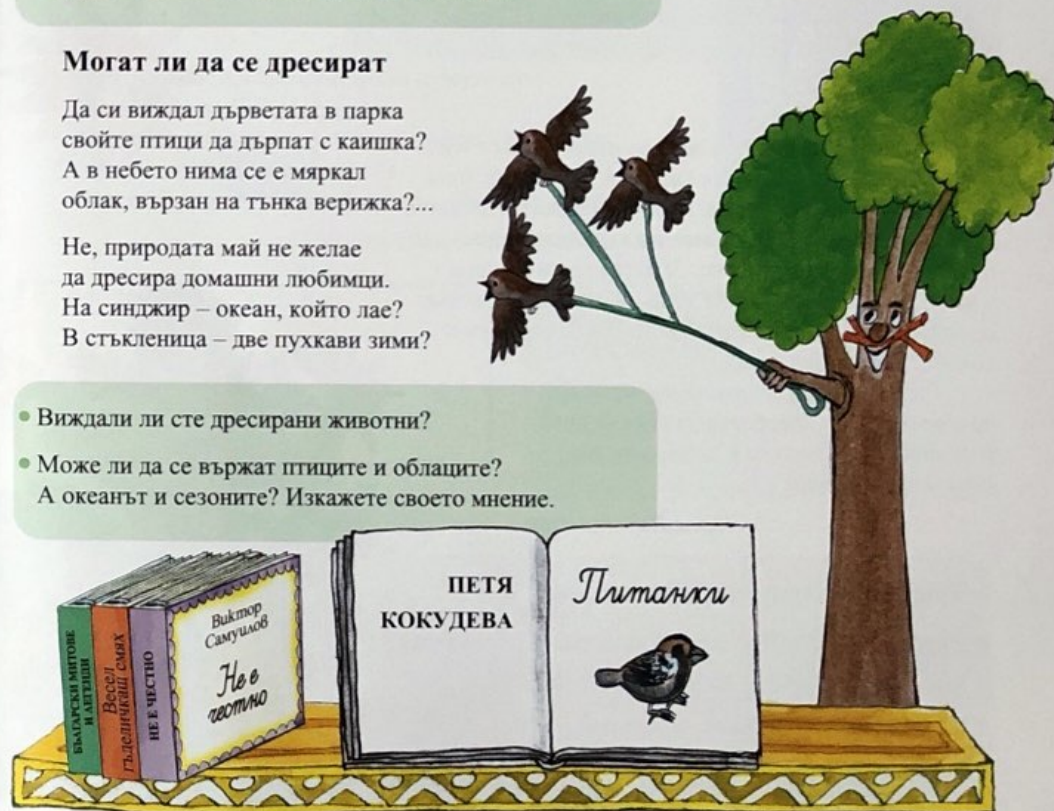
- Кои езици на природата учи героят? Как звучи всеки от тях?
- Как момчето разговаря с птиците? Досещате ли се за други незнайни езици? Защо те са важни?

Могат ли да се дресират

Да си виждал дърветата в парка
своите птици да дърпат с кайшка?
А в небето нима се е мяркал
облак, вързан на тънка верижка?...

Не, природата май не желае
да дресира домашни любимци.
На синджир – океан, който лае?
В стъкленца – две пухкави зими?

- Виждали ли сте дресирани животни?
- Може ли да се вържат птиците и облаците? А океанът и сезоните? Изкажете своето мнение.

Мартеничка

Тази пъстра мартеничка
баба ми я върза –
за да съм кат лястовичка
пъргава и бърза.

Както тя е от коприна
бяла и червена,
да съм цялата година
бяла и червена.

Лястовичка като видя
или щъркел — бърже
при трендафила да ида
да му я завържа.

И да стана аз тогава
хубава, голяма,
весела, засмяна, здрава,
също като мама.

Елисавета Багряна

- Кой е вързал мартеничка на детето?
С какви пожелания? Прочетете ги.
- Имате ли вие мартенички? Кой ви ги подари?
Можете ли сами да си ги направите?

Пролет

Пролетта седеше на зелена възглавничка от мъх
и държеше въдица. Същата като тия, с които се лови
риба, само че имаше жълта кукичка накрая и Пролетта
ловеше не риба, а цветя. Заметна въдицата и хоп,
измъкна на бял свят кокиче. Заметна пак въдицата
и хоп, още едно кокиче. Не щеш ли, жълтата кукичка
се откъсна и остана на едно цвете. То вече не беше
кокиче, а жълт минзухар.

Тогава Пролетта каза на дърветата,
че е време да се преоблекат и щом ги видя
в зелени рокли, напъха в джобовете им
гнезда птичи песни.

Петя Караколева

- ▶ Отговорете на въпросите с думи от текста.
- Върху какво седи Пролетта? Какво държи? Какво лови?
- Кое е първото цвете? Кое е жълтото цвете?
- Какво казва Пролетта на дърветата?
- Какво слага в джобовете на зелените им рокли?

Левският скок

Разголени до кръста, почернели, легистите се строиха
в една редица. Раковски посочи един от защитните ровове.
– Хайде да ви видим сега!

Легистите се загледаха един други. Досега те не бяха
прескачали такова голямо препятствие.

Мнозина достигнаха благополучно насрещната
страна, други се задържаха с мъка на ръба, трети попадаха
на дъното и предизвикваха смехове.

– Още един момък не е скочил.

Раковски се обърна.

– А, дяконът!

Погледна го внимателно. Сърцето на дякона буйно
се разтуптя. Той приклепна леко, после изведнъж
се затича. Силното тяло на младежа, като да беше стрела,
излетяла от лък, се издигна високо, прелетя и кацна отатък.

– Но това... това е левски скок!... – викна възторжено
войводата.

Неудържими гласове повториха думите му.

– Левски скок! Левски скок!...

Мнозина наобиколиха Васил и стискаха ръцете му.

Насреща му бързаше Раковски.

– Васил Левски! – каза той топло. – Така ще те наричаме!

Стефан Дичев (Из „За свободата“)

РЕЧНИК

левски скок – *лъвски скок*

легисти – *четници, участници*
в *легия*

- С какви имена е известен Левски?
Кое от тях е истинското му име?
- Каква случка е описана в текста?
Разкажете я. Как Васил получава
името Левски?

Стара планина

Пустата Стара планина
зиме и лете все пълна.
Зиме е пълна с овчари,
лете със млади юнаци:
под всяка буква юнак,
до всеки камък байряк.

Българска народна песен

- Защо наричат Стара планина
закрилница за юнаци?
С кои герои от българската
история се гордеем?

Мама

Косата на мама е светла и мека,
ръката на мама е нежна и лека.

Тя много е мила и много добра е
даже когато не ѝ се играе...

Но често до късно мама я няма –
тя работи в нейната служба голяма

и само от работа ми телефонира,
но това не ми стига, то се разбира,

и истински хубаво е в нашата къща
само когато тя от служба се връща

и погалва косата ми с уморена ръка...
Когато порасна, ще направя така,

че тя да не работи през целия ден...
Или нека работи, но нещо при мен!

Валери Петров

- Кога детето е най-щастливо?
За какво мечтае то?
- Как майката и детето се забавляват,
когато са заедно?
Какви са техните игри?

Рибке, Златна рибке, изпълни ми
моите три желания докрай.

Дай ми приказки непреброими.
За далечен път крила ми дай.

И желание за всеки ден –
мама винаги да е до мен!

– Рибке, Златна рибке...

Георги Струмски

- Какви са вашите желания?

Най-хубавото птиче

Една лястовичка и една врана живеели наблизко – били съседки.
Веднъж лястовицата видяла, че враната бърза нанякъде...

– Бързам за училище, храна да отнеса на моето вранче –
рекла враната.

– Почакай, съседке – помолила се лястовичката. – Ела
да ти дам да отнесеш храна и на моето лястовиче – имам
бърза работа, не мога да я оставя.

Враната се съгласила. Изнесла лястовичката храната,
дала ѝ я.

– Ами какво е твоето птиче? – попитала враната.
– Не го знам, по какво ще го позная?

– Не бой се – отвърнала лястовицата, – ще го познаеш.
Гледай, което птиче е най-хубавото, то е моето!

Хвъркнала враната, отишла в училището. Минало време –
ето я, връща се. Посреща я лястовичката и я пита:

– Е, какво стана, съседке? Даде ли храна и на моето лястовиче?

– Ох, лястовичке! – отвърнала враната. – Послушай какво
нещо се случи: отивам аз в училището, нахраних моето вранче
и взех да търся твоето лястовиче. Ти нали ми каза да търся
най-хубавото и което е най-хубаво, на него да дам храната.
Гледах, гледам, изгледах всичките птичета, но от моето
по-хубаво не видях. И дадох на него и твоята храна.

Георги Райчев

- Къде отива враната? Какво я моли лястовицата?
- Къде са малките на двете птици? Кое от тях получава
две закуски? Защо?

► Изиграйте диалога
по двойки.

► Според вас кой от учениците отговаря вярно?

Кое е най-хубавото птиче според приказката?

За всяка майка
най-хубаво е
нейното птиче.

Най-хубавото
птиче е малкото
лястовиче.

Най-хубавото
птиче е малкото
вранче.

Най обичам у дома

Най обичам у дома
вечер да се прибера.

Вредом спуска се тъма,
няма вече вълн игра.
Няма хора, няма звън,
няма птичи гласове.
По дворовете без сън
само вятърът снове.

А пък вкъщи огън грее.
Топла пита се пече.
Татко влиза и се смее.
Щипе ме: „Здравей, момче!“.

Сяда и рисува с мен
къщички и зверове,
плет с един петел червен
и високи върхове...
Вълн навред лежи тъма.
Няма вече вълн игра...

Най обичам у дома
вечер да се прибера.

Владимир Голев

РЕЧНИК

тъма – тъмнина
снове – движи се, обикаля

- Как изглежда вечерта навън?
Защо детето бърза да се прибере?
Открийте повторението.
- Какво прави момчето вечер у дома?
Защо е щастливо със своето семейство?

- Как поетът е показал колко добре
се чувства детето, когато вечер
е у дома?
- Кои думи е повторил?

Баба

Първа е станала баба,
в тъмно е купила хляба.

Сложила ми е филия,
чай ми е наляла. Пия.

После (ужжим си почива)
пода от праха изтрива

и ми дава сто съвета,
от любов към мен обзета.

Кажеш ли й: „Почини!“,
тя разбира: „Помогни!“.

Да се чудиш как успява.
Просто с радост изпълнява
всичко, щом и дам поръчка –
като че с вълшебна пръчка!

Често мисля си за нея:
баба ли е, или фея?

Велизар Николов

- Как бабата се грижи за своя внук?
Защо детето я нарича „фея“?
- Има ли тя вълшебна пръчка?
А защо успява?
- В какво се изразяват нейното
трудолюбие и обич?

☰ Съставете портфолио със заглавие
„Игрите на баба и дядо“.
Научете тези игри.

Как така

Дядо рече, че когато
бил момченце като мен,
най обичал цяло лято
да лови жабоци в плен!

Той навярно се шегува!
Гледам го – с бастун, с мустак...
Как ще цопка и ще плува,
и ще хваща жаби чак?!

Представете си го само:
дребен, с шръкнали уши,
как се моли: „Мамо, мамо,
стой, носа ми избърши!“.

Сядай с дядовците, дядко,
че ще ме напуши смях!
А пък той отвърща кратко:
„С тях на жмичка си играх!“.

Мая Дългъчева

Скучен дъжд

Пошляпахме с батко
във локва край зида.
Уж бе съвсем за кратко,
а пък сме вир-вода!
Навън улукът плиска.
И ние се сушим,
а толкоз ни се иска
да се наглупостим!...

И вместо тая скука,
и вместо тоя чай
домът от смях да пука,
със нас да заиграй!

Във чехъла на баба
да пхнем тлъста жаба –
да врекне кекерицата,
настъпи ли я тя,
на дядо очилата
да скрием под кравата
и захар във солницата
да смесим със солта...

В това дъждовно време
да седнем да четем
ама отзад напред!
И да се наядем
със порции големи
добре опържен лед!

Надолу със главата,
нагоре със краката
за смях да повървим
сред смешни лудории,
сред луди олелии
да се наглупостим!

Андрей Германов

• Защо за децата е скучно, когато вали?
За какво мечтаят героите?

• Какви други лудории можете
да измислите вие?

• Какво според вас означава думата
„наглупостим“?

► Измислете и вие подобни думи и изрази.
Съчинете текст със заглавие
„Весел дъжд“.

Приказка за птичето, което научи два чужди езика

Една птица език имала звучен – от своята майка, от баща
и заучен. Но когато ѝ се излюпило птиче малко, тя мислила, мислила,
па си казала: „Жалко, че трябва да уча своята рожба
на тоз наш език толкова прост. Не! При другите
птици ще я пратя да учи чужди езици“.

И така, тая птица умница своята рожба
завела при една кукувица. Там малко
стояло птичето мило, но езика кукувичи
то усвоило. И когато се върнало
на своята бука, като кукувица взело
да кука.

– Браво, браво, чедо на мама! Като своя татко и майка си няма
да бъдеш просто, а с чужди езици ще смаеш всички останали птици.

Тъй се радвала майката и накрая решила да изпрати своята
рожбица мила още един чужд език да научи. И тъкмо след няколко
дни ѝ се случи да посети един изоставен таван, в който живеел
котарак готован. С удоволствие много голямо, срещу няколко
мишки само, котаракът за една седмица тука научил птичето да мяука.

Така то усвоило два чужди езика и всички птици го чули да вика:

– Куку-мяу, куку-мяу – денем и ношем то се хвалело.

– Куку-мяу, куку-мяу – повтаряло още и всички, които го чули,
разбрали, че два чужди езика владее, така е, ала езика си бащин не знае.

И оттогава за подигравка всички наричат го кукумявка.

Рагой Куров

- Кои чужди езици е научило малкото
птиче? Защо го нарекли кукумявка?
- Как се отнасят другите птици към него?

- ✓ Защо птицата иска детето
ѝ да учи чужди езици?
- А) защото не харесва
башиния си език
 - Б) защото иска детето ѝ
да отиде в чужбина
 - В) защото обича езика на
кукувиците и на котките

- Прочетете онази част от приказката,
в която птицата говори сама на себе си.

Монолог – самостоятелно изказване на един литературен герой,
при което той изказва свои мисли на глас.

За да имаш приятели

Не е чак толкова трудно да имаш приятели!

Едно дърво стоеше самотно край пътя и много тъгуваше, че няма приятели. Наоколо бе пусто, по полето скитаха ветрове, но никой не се спираше при него, прелитаха птици, но нито една не се скриваше в клоните му, защото бе още голо...

Минаваха и хора, но те си отиваха по работата и никой не се спираше при дървото. Понякога то си мислеше, че е най-хубаво да може да тръгне нанякъде. Но дърветата не могат да вървят...

Щом дойде пролетта, дървото се разлисти, сложи си много хубава зелена шапка, но пак си стоеше самичко.

Веднъж то видя, че един ястреб преследва врабче в небето. Врабчето пищеше и тъй като наоколо всичко бе голо, скри се в зеления клон на дървото. Дървото не се разсърди. Те си говориха през цялата нощ, а на другия ден птичката си направи гнездо и легна в него да мъти.

Един ден край дървото минаха селяни, видяха хубавата му сянка и решиха и те да си починат от пътя. Насядаха и почнаха да си разказват истории, а дървото слушаше и му бе много приятно, че не е само. То стоеше и гледаше да разтваря добре клоните си, да не би хората да кажат, че сянката не е хубава, и да си отидат. Оттогава, който минеше по пътя, все спираше под хубавата сянка да си почине...

Тъй дървото си спечели приятели и разбра, че за да има приятели, то трябва да им дава своята сянка.

Йордан Рагичков

- Защо е самотно дървото? За какво мечтае то?
- Как се сприятелява с врабчето?
- Как помага на хората?
- В какво намира своето щастие?

► Направете дискусия по въпроса.

*Трудно ли е да имаш приятели?
Не, защото... Да, защото...*

► Проследете картинния план на текста и отговорете на въпросите.

1. Защо тъгува дървото? Кой са наоколо? Защо никой не спира при него? Какво му се иска?

2. Каква промяна става с него през пролетта? Защо врабчето се скрива в клоните му? Доволно ли е дървото? Защо?

3. Защо селяните спират под дървото? Какво правят? Как се чувства дървото? Какво прави то, за да бъде добре на хората?

4. Защо дървото е щастливо? Какво разбира то за приятелството?

Златното яйце

Някога съществуваше обичай да се боядисват яйца за Великден и да се чукат с тях млади и стари за здраве. И досега тоя обичай не е забравен и хората още го спазват.

Историята, която ще разкажем, се случи преди няколко години в една къща, където имаше такива великденски яйца. Домакинята ги беше боядисала с различни бои, украсила ги бе с картинки и ги бе сложила в сламена кошничка...

– Оставете златното яйце за най-накрая – каза домакинята на едно от децата, което посегна да го вземе. – То е тъй хубаво! Нека поседи за украса в кошничката!

– Чухте ли какво казаха за мен? – говореше златното яйце и не можеше да си намери място от радост...

Минаха няколко дни и в сламената кошничка останаха само две яйца: златното и едно червено, което беше мъничко и срамежливо и досега не бе проговорило нито дума за себе си.

– Значи, днес ще се боря с теб! – извика голямото златно яйце, като изгледа презрително червения дребосък. А червеното яйце стана още по-червено, защото се зарадва, че ще се бори със златно яйце.

На обяд майката даде по едно яйце на всяко дете. Златното на момиченцето, червеното – на момченцето.

Деца застанаха едно срещу друго и – прас! – чукнаха върховете на яйцата.

Ако искате – вярвайте, ако искате – не вярвайте, но златното се счупи, а червеното остана здраво...

- Как изглеждат великденските яйца в кошничката?
- Как златното яйце се отнася към другите? Защо?

- Какво е поведението на червеното яйце?
- Кое от двете яйца става победител? На чия страна сте вие? Защо?

Великден

Идва този празник весел, шарени яйца донесъл. Ще си избира яйце със юначно сърчице, със черупка като камък и червено като пламък. С него сляза ли на двора, всички други ще преборя – Сашо, Пламен, двете Любки. Има да хвърчат черупки! Само ще внимавам много да не срещна Спас и Гого. Знам от другите деца – те са с дървени яйца.

Атанас Цанков

- За какво великденско яйце мечтае детето? Защо му е?
- Кого иска да победи? А от кого смята да се пази? Защо?

► Открийте двете сравнения в стихотворението.

Най-големият пролетен празник за християните е Великден. С него те отбелязват възкръсването на Христос. Празнуването на великденските празници по света е с различни обичаи според народните вярвания и предания. Яйцата, козунакът и печено агнешко са три от основните неща на великденската празнична трапеза. Яйцето се използва като специално великденско поздравление. При някои народи символ на Великден е великденският заек. Деца вярват, че той крие в градината боядисаните яйца, които те трябва да намерят.

Зорница Панталеева

- Прочетете и разкажете текста. А какво знаете вие за Великден и за другите пролетни празници?

Хубавец

Цял месец слънцето ги гали,
люля ги вятър, ми ги дъжд.
А после изведнъж
облякоха червени дрешки
малките черешки.

Тогава дойде плашилото.

Черешките примряха от смях.
Какво търси грозникът при тях –
с тънък дървен крак,
с черен стар калпак,
с проскубана метла в ръката?

Плашилото се сви под дървото
Знаеше, че е грозно, горкото.
Но тъй се беше родило –
плашило.

На обед долетяха врабците
сто и пет.
Без никакъв ред.
Зачирикаха гладни:
– Черешки узрели!
Голямо ядене ще падне!

Ами сега?
Без да продума,
плашилото се изправи.
Размаха метла.
А врабците –
сто и пет чифта крила
с глъчка голяма –
дим да ги няма!

– Какво мило плашило –
обади се една черешка.
– Вярно! – каза друга.
– С какъв хубав калпак!
– И с чудесна метла!
– Ела,
поседни,
почини си при нас!

Старото плашило
се беше просълзило.
Усети се тъй младо и тъй здраво,
че подскочи.
И право –
на най-високия,
най-горен клон.
Там седна.
Там стои и досега.
И нищо че калпакът му от слънцето белее,
че дъжд вали и вятър го люлее –
харесват го узрелите черешки
с червени дрешки.
Най-малката, с най-тънкия гласец
дори му каза снощи:
– Хубавец!

Легла Милева

- Защо черешките се присмиват на плашилото? Как го наричат? Обижда ли се то?
- Защо ги спасява от врабците? Как се променя оценката на черешките? Сравнете думите им за плашилото.
- Може ли грозно плашило да бъде хубавец? Има ли невидима красота?
- Как плашилото ще разкаже тази история от свое име?

- ▶ Разпределете се в две групи – едните от вас да задават въпроси по стихотворението, а другите да търсят отговорите в текста.

Моята учителка

Когато за пръв път страхливо аз в класната стая надникнах, тъй ласкаво ти ме погали, че в същия миг те обикнах.

Когато с несръчните пръсти се мъчех да пиша с мастило, ти, сведена кротко над мене, ми вдъхваше вяра и сила.

С тебе разбрах, че шом учиш, урокът е винаги лесен, че винаги трябва да бъда с другарите искрен и честен.

Научи ме ти да обичам от ранните детски години горите, полята – и всичко, което наричам „родина“.

Аз много неща ще забравя, но теб ще забравя ли? – Няма. В сърцето си твоето име до името пазя на мама.

Леда Милева

• Кога детето обиква своята учителка? Как тя му е помагала да се научи да пише? Прочетете, обяснете. На какво го е научила тя?

• Защо името на учителката е в сърцето на детето до името на мама? С какво е важна тя за него?

► Изберете част от стихотворението и я научете наизуст. Съставете кратък текст за своята учителка.

Мечти

На етажерката са наредени с корици жълти, сини и червени любимите ми книги със картини. Не са ли те като лехи в градини? Тук често нова книга – като цвете разцъфва и по-бързо в редовете.

Аз всичките прочитам и ги зная, подреждам ги и с радост си мечтая: подир години те, полека-лека, ще станат хубава библиотека...

Когато мъничката ми сестричка порасне и постъпи ученичка, подарък с книгите ще ѝ направя – защото аз ще съм голяма тогава, за мен ще бъде, татко днес ми рече, голямата библиотека вече!

Елисавета Багряна

- Какви книги има момчето? Как се грижи за тях? За какво мечтае?
- Как етажерката с книги се превръща в голяма библиотека? Обичате ли да получавате книга за подарък?

✓ Кои сравнения са използвани в стихотворението?

Книгите са като:	Новата книга като:
А) крила на пеперуди	А) цвете разцъфва
Б) лехи в градини	Б) птичка лети
В) пъстри хвърчила	В) песен звъни

Коя е тази умница – вземеш ли я в ръчица, без да вдига шум, учи те на ум.!

Янка Миховска

ЩО Е ТО? (вижгнк)

- Имате ли библиотека вкъщи или в клас? Кои книги са подредени в нея?
- Кои от тях сте прочели? А коя ви е любима?

Пред тебе щом листа разтвори, като човек ще заговори.

Атанас Душков

ЩО Е ТО? (вижгнк)

Компютърът на Ани

Компютърът не знае
до днес да ме е лъгал,
във мойта малка стая
познава всеки ъгъл.

Когато сутрин ставам,
на него аз разчитам –
въпроси му задавам,
за всичко го разпитвам.

– Компютър, мойте книги
не мога да намеря!
Той вика: „Потърси ги
разхвърляни в килера...“.

– Че няма ми чорапа,
туй много ме тревожи.
– На кухнята в долапа
самичка ти го сложи.

– А моите обувки
не знаеш ли къде са?

– Е, хайде, без
преструвки –
в бюрото твоё те са.

Така една след друга –
от зло да ме избави –
услуга след услуга
компютърът ми прави.

Накрая, то се знае,
на вас да кажа трябва –
компютърът, това е
добрата моя баба.

Рагой Киров

- Защо Ани има нужда от помощ? Кой е винаги до нея?
- На вас трябва ли ви такъв компютър? Защо?
- Вие използвате ли интернет? За какво ви помага той?

Лятната Ваканция

Лятната Ваканция стоеше замислено на масата за закуска.
– Хайде, хайде, не гледай тавана, а си яж филията с масло! –
говореше баба ѝ.

Лятната Ваканция се напути. Всички я очакват, всички
гледат само за нея, чак не ѝ се ядеше. Цупенето премина в яд.

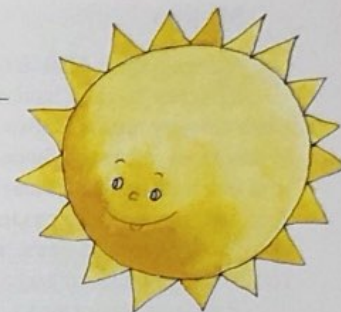
„Край – помисли си тя. – Тази година и аз излизам
в лятна ваканция! Не може всички да имат лятна ваканция,
само аз да нямам!“

Стегна раницата, целуна баба си и тръгна за морето.

Но каква изненада! На плажа нямаше никой.

Нямаше ги топките, децата, банските и поясите. Пусто.

– Аз съм Лятната Ваканция и искам да
си играя! Къде са другите? – попита Лятната
Ваканция един рак, излязъл да се припича
на слънце.

– Къде, къде! Ами нямат ваканция! Как да дойдат
на морето?

– Ах, нима аз съм виновна? – въздъхна Лятната
Ваканция.

– Разбира се... Сега можеш да си играеш сама! –
примижа рактът и се оттегли с достойнство в морето.

Лятната Ваканция седна на пустия плаж, свали
раницата и се замисли.

– Е, добре, така не може! – каза тя. – Връщам се!
Каква ваканция би била без нито един приятел?

– Ние всички сме ти приятели и те обичаме
горещо! – казаха децата и излязоха в лятна ваканция.

Весела Фламбулари

- Какво е забавното в историята?
Какво се случва?
- Как се чувства Лятната Ваканция
при почивката си на плажа?
Защо решава да се върне?

► Открийте монолога в текста.
Прочетете го.

Марко

Марко е куче. Най-доброто куче.

Кръстих го така, защото ми се стори, че то идва при мен само като му викам Марко. Срегнах го на брега на морето. Извиках му, защото обичам кучетата. И то направо дойде при мен и си подаде главата да я помилвам. То тръгна след мен и вече не се разделихме. Само да викнех, колкото и далече да беше, то долетяваше. И в морето го научих да влиза, щом го повикам.

Един път бях отишъл навътре в морето. Стъпих на една скала и повиках Марко. Той скочи във водата и заплува бързо, като размахваше лапи. Ама за него това беше много навътре. Измори се и започна по-бавно да плува.

А във водата пред него плуваше една дебела жена с бяла шапка и гумени цветя по нея. Марко се обърка и си помисли, че това е място, където може да си почине, и хоп, покатери се на главата на жената. Че тя като писна, като почна едно потъване, вдигна се страшна врява.

Добре стана, че Марко се усети и скочи пак във водата. Тогавя доплувах до него и го извадих на брега. Той едва дишаше от умора и ме гледаше хем виновно, хем щастлив.

Георги Данаилов

- Защо момчето и кучето се сприятелили?
- Послушен ли е Марко? Какво се случва в морето?
- Виновен ли е Марко? Според вас сърди ли му се момчето?

- ▶ Кое е излишно в плана на текста?
Първа среща с кучето.
В морето.
Момчето хванало риба.
Грешката на кучето.
Спасението.

- ▶ Кое мнение е правилно според вас?

Защо Марко скочи върху шапката на жената?

Защото е палав и искал да се забавлява с шапката.

Защото шапката е с цветя и той помислил, че е място за почивка.

- ▶ Отговорете на въпросите по картинния план.

1. Добро куче ли е Марко? Къде са се срещнали с момчето? Как кучето показало, че харесва момчето?

2. Къде отишло един ден момчето? Какво направил Марко, когато детето го повикало?

3. Каква грешка допуснало кучето? Върху какво се покатило? Защо? Какво направила уплашената жена?

4. Какво направил Марко, когато разбрал грешката си? Как момчето спасило кучето си? Как се чувствал Марко?

Припомнете си наученото (годишен преговор)

1. Припомнете си стихотворенията „Обичам те, Родино“ и „Българин“ и добавете пропуснатите думи.

Обичам те, родино, _____,
под наката зелен
и с първите _____ наболи
през първи _____ ден.

Красива българска черта:
_____ отиде ли в гори –
ще набере _____ цветя,
на _____ да ги подари.

Помощ: пролет, цветя, слънчев, дете, букет, мама

2. Свържете по двойки имената на българските поети и писатели.

Дора

Босилек

Елисавета

Вазов

Ран

Милева

Ангел

Багряна

Леда

Габе

Иван

Каралийчев

- Кои техни творби знаете? Избройте.

3. Каква е подчертаната дума?

На небето изгря
пъстрицветна дъга.

- А) епитет
Б) повторение
В) изброяване

4. В кой ред има сравнение?

- А) дъгата се появява след дъжд
Б) дъгата е като мост над земята
В) дъгата е природно явление

5. Открийте двата монолога в текста.

Муха и таралеж

Имам си бодли, но съм малко бавен, казал си таралежът. Ако можех да летя, щях да виждам по-добре къде има паднали ябълки на земята.

Аз пък съм бърза, помислила си мухата, но ако имах бодли, щях да съм най-страшното летящо нещо на света.

За щастие, те си останали само с желанията, иначе какво щяхме да правим с бодливите мухи и летящите таралежи.

Георги Госпогинов

- Какво си казал таралежът? А какво си помислила мухата? Разделете се по двойки и изговорете думите на героите като диалог.

6. Какъв вид е текстът? Прочетете, разкажете и посочете правилния отговор.

Трите реки

Някога Арда, Марица и Тунджа били три сестри, които много се карали. Веднъж те се срещнали до град Одрин и останали да преспят заедно. Решили на другия ден да се състезават коя от тях е по-бърза. През нощта Тунджа не заспала, а поела по пътя, без да се обади на другите. Когато Арда и Марица открили измамата, хукнали по нейните следи и по проправения от нея път лесно я стигнали. Накрая се събрали и трите на едно място и потекли като една река чак до морето. И кой знае защо, тя три реки след Одрин взели името на най-сънливата – на Марица.

- А) разказ Б) легенда В) басня

7. Подгответе тържество за края на учебната година. Кои от изучените произведения желаете да включите в програмата?

Самохвалство

Един самохвалко разказвал на своите приятели:
– Веднъж отидохме в съседното село. Там видяхме много хора около един жребец. Той подскача, върти глава, рита, хапе. Не даваше никой да го яхне. По-страхливите не смееха дори да го доближат, а по-смелите пък, ако успееш да го яхнат, хвърляше ги от гърба си. Аз гледах отстрани, гледах, па се спуснах, хванах се за седлото, подскочих и...

В това време към групата приятели се приближил Хитър Петър. Той знаел за случката с буйния жребец и самохвалеца. Самохвалкото видял Хитър Петър, поизкашлял се, почесал си тила, махнал ръка и свършил накратко:
– Е, и аз не можах да го яхна!

Българска народна приказка

- Какво щял да разкаже самохвалкото, ако Хитър Петър не бил наблизно?

Дави се – не дава

Няколко души тръгнали на път. Между тях били Хитър Петър и един прочут скъперник. Стигнали до дълбока река, над която имало дърво за мост. Всички преминали на другия бряг. Последен тръгнал по дървото скъперникът, но бил страхлив, подхлъзнал се и паднал във водата. Той не умее да плува и завикал за помощ. Хората протягали ръце към него и викали:

– Подай си ръката! Ще се удавиш! Дай си ръката!

Но скъперникът към никого не протегнал ръка. Тогава Хитър Петър подал тоягата си и викнал силно:

– Приятелю, на, вземи тоягата!

Скъперникът веднага с две ръце стиснал края на тоягата.

Хитър Петър го издърпал на брега и казал на хората:

– Скъперникът е научен само да взема, а да не дава.

Българска народна приказка

- Защо скъперникът не подавал ръка на хората, за да го спасят?
Как Хитър Петър му помогнал?

Бърборко

Бърборко-Борко – мойто братче –
не може никак да мълчи.
И вечер в малкото креватче
гласецът му ечи, ечи...

Че за какво ли то не пита?
– Земята с влак ли се оре?
– Свинята има ли копита?
– На село има ли море?

– От нашата чешма на двора
ще потече ли сладък мед?
– Защо листенцата на бора
са толкоз тънки и безчет?...

Та мога ли да зная всичко!
Дано по-скоро порасте
това бърбровичко дете!
Да учи вече и самичко.
Самичко книжки да чете.

Калина Малина

- Защо героят се оплаква от своето братче? Какви въпроси му задава то? А вие как ще отговорите?

- ✓ Защо Борко задава толкова много въпроси?
А) защото е любознателно дете
Б) защото не обича да чете книги
В) защото няма достатъчно играчки

Хубаво съм го намислил

Мама щом уста отвори
за уроци да ме пита,
бързо почвам да говоря:
– Как се прави млечна пита?
А туршия от домати?
Как покривка се бродира?

А пуловерът на тати
как от куките извира?
Мама почва да бледнее
и езика си заплита...
Нека види колко зле е
за уроци да те питат.

Петя Александрова

- Според вас защо героят не иска да разговаря с майка си за уроците? Каква хитрост е измислил той?
- Какво разказвате вие вкъщи след училище?
- За какво обичате да разговаряте с възрастните около вас? А с приятелите си?

- Научете наизуст едно от стихотворенията по избор.

Мач до здрач

Мъжката ритаме футбол на двора,
друг спорт едва ли
има в света, разберете бе, хора,
вие не сте ли играли!

Викат от хола: – Прибирай се, Ники!
– Бобиии! – крещат от балкона.
Ние не чуваме. Нека си викат.
Топката футболна гоним.

Мачът е нашата главна задача,
нека сърдите ни гледат.
Няма в момента по-важно от мача
и от самата победа.

Дворът е нашата малка планета,
наша момчешка империя.
Даже дъждът няма тези момчета
да прибере за вечеря.

Зоя Василева

- Къде са героите от стихотворението?
Какво правят? Кой ги вика?
- Защо момчетата не искат да се приберат у дома?
Кое е най-важно за тях? Може ли дъждът да ги спре?

Най-известната врата

Да е малка – не е малка,
а няма брава, ни ключалка.
Как се отваря и затваря –
попитайте след мач вратаря.

Красимир Машев

- ▶ Отгатнете коя е най-известната врата. Разкажете весели футболни истории.

Крос

Зададе в клас учителят въпрос:
– Нали в неделя всички сме на крос?
– На крос в неделя? – зашумя класът. –
И в празника програма ни гласят,
когато можем да си полежим
без всякакви програми и режим!

– На крос да идат други класове –
отрониха се плахи гласове, –
че ние сме по тичането слаби,
едва-едва се мъкнем като баби!

Учителят тогава се намръщи:
– Добре, деца, отивайте си вкъщи!

И втурнаха се всички като орда –
По бягане те счупиха рекорда!

Асен Босев

РЕЧНИК

крос – спортно бягане

- Какво предлага учителят на децата?
Защо те не се съгласяват?
А как се оправдават?
- Вярвате ли, че те са слаби в тичането?
Защо?

Тича ми се боса

Сандалите защо са?
Тича ми се боса.

Врабчо даже в студ
тича необут.

Вягърът едва ли
ходи със сандали.

Ти да си видял
облак със сандал?

Лиляна Стефанова

- За какво мечтае момичето? С кого се сравнява?
Прочетете, обяснете.

Момче и пчела

– Я ме чуй, пчелице лекокрила,
ще ти дам един добър съвет:
не мъчи се, не отивай, мила,
да събираш днес прашец и мед.
Цял ден ще летиш за два – три грама,
а у нас един буркан голям
с мед е пълен, ще попитам мама
и от него малко ще ти дам.

– Ех, момченце, ти си ми добричко,
ала аз те моля, разбери:
ако си почиваме, душичко,
всеки ден със моите сестри,
ако от поляна на поляна
не обходим всеки цвят подред,
скоро ти, юнак, у вас в буркана
няма да намериш капка мед.

Рагой Киров

- С кого разговаря момчето? Разпределете си ролите по двойки и прочетете изразително диалога.
- Как се отнася момчето към пчеличката? Какъв съвет ѝ дава? Защо? Как иска да ѝ помогне?
- С кои думи пчеличката се обръща към детето? С какво чувство? Какво му обяснява тя?
- Защо е нужно непрекъснато да се трудят всички пчелички? На чия страна сте вие в този спор?

Бъркотия

Баба вари супа от копчета,
а ми зашива на ризата бобчета.

Дядо си пълни със сол луличката,
а си слага тютюн в солничката.

Реших да вляза и аз в бъркотията:
в хладилника сложих да топля ютията.

Заковах на тавана с пирон закачалката,
посадих в една саксия тупалката...

Но ти недей да вярваш, малката,
на всичко описано в зальгалката!

Рагой Киров

- Кое е объркано в стихотворението? Прочетете, обяснете.
 - Какво прави детето в тази бъркотия? А какво бихте направили вие? Измислете, разкажете.
- Сравнете двете стихотворения на автора. Кое от тях ви харесва повече? Защо?

Ръцете на мама

Една нощ Косето се събуди от някакъв странен шум.

Уж всички въщи спяха, а в стаята наоколо се чуваха гласове – те идваха от всички ъгли и спореха помежду си...

Косето веднага се досети – предметите в стаята разговаряха.

– Излишно е да говорим повече – каза с дебел глас печката и се изкашля важно. – Аз свърших днес най-голямата работа. Рано сутринта сварих липов чай и опържих чудесни палачинки. На обед стотвих вкусни сармички с лозови листа, а вечерта – изпекох такава баница, че цялата къща замириса на хубаво.

– Твоята работа е лесна – обади се метлата. – Каквото и да правиш, по цял ден стоиш на едно място. А аз непрекъснато тичам от стая в стая и във всяко ъгълче надничам...

– А вие само себе си забелязвате – прекъсна я с тъничко гласче иглата. – Кой направи голямата завеса за прозореца? Аз! Кой закачва всяко скъсано копче на мястото му? Пак аз!

– Да се шият дрехи, не е чак толкова трудно – изтропа под кревата легенът. – Дрехите се шият само веднъж, а се перат много пъти. Каквото и да приказвате – тази къща не може нито ден без мен.

– И без мен! – обади се ютията.

– Ами аз? – подскочи бюфетът, чиниите и тенджерите задрънчаха. Гласовете в стаята така се преплетоха и объркаха, че вече нищо не можеше да се разбере...

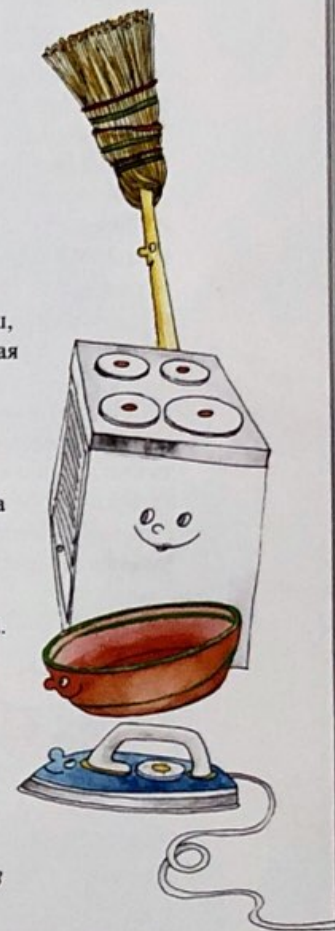
– Самохвалковци! – помисли в просъница Косето. – Намерили време за разговор.

Обърна се на другата страна и се гушна в ръцете на мама.

А топлите ръце на мама млчаха.

Те бяха уморени от работа.

Георги Константинов

- За какво спорят предметите в стаята? Кой са те?
- Кой от тях е прав според вас?
- Кой е най-важен за чистотата и уютта у дома?

- Прочетете текста по роли.
- Измислете и добавете още един предмет, който да доказва своята важност за домакинството.

Хвърчило

С малко хартия, дъсчици, лепило
днес си направихме ново хвърчило.
Ний му сложихме юзди и опашка.
Хвъркна – не можеш го стигна и с прашка!
После изпратихме ний телеграма:
„Има ли горе тайфун, или няма?“
Но изведнъж се намръщи небето
и налетяха отвред ветровете.
Буря изви се. Дъжд едър закапа
и се опъна и скъса канапа.
Люшна се нашето леко хвърчило
и се понесе напред без кормило.
Ний го открихме далече в квартала –
беше то мокро, окъсано цяло;
тъжно висеше на тънката жица
като ранена безжизнена птица.
Свършено! Нашто хвърчило го няма.
Късно изпратихме ний телеграма!

Александър Геров

• Какво се случва с хвърчилото на децата?
Защо?

• Как изглежда то след бурята?
С какво е сравнено?

► Опишете детското хвърчило.
Нарисувайте го.

Можех ли да зная

Мама без да иска счупи ваза.
Татко понамръщи пак челò.
Тя го утеши като му каза:
– Счупеното на добро било!...

Пожелах да ми се случи също
хубавичко нещо и на мен –
и когато сам останах вкъщи,
аз на всичко вече бях решен...

Днес стоя във ъгъла наказан...
Що за недомислен мой каприз?
На добро било, щом счупиш ваза,
а на лошо – щом е цял сервиз!

Емил Симеонов

• Какво се случва, когато майката
счупва вазата? Какво казват хората
в такива случаи?

• Какво счупва момчето? Защо?
Справедливо ли е наказано
според вас?

Готварската книга

Всеки ден – лист по лист, час по час –
мама нови рецепти изважда
и – нали съм си лакомник аз –
с най-различни блюда ми угажда.

Поразкъса се и поизтри
тази книга – дебела и вкусна...
Но какво да се прави – дори
хапка само не ща да пропусна!

Стига, казвам си, стига си ял,
а не си се претеглял отдавна!...
Май че доста съм нашишкавял,
щом готварската книга отслабна.

Емил Симеонов

• Как майката се грижи
за своето лакомо дете?
• Какво се случва с готварската книга?
Какво си казва момчето?
• А вие обичате ли да похапвате
или предпочитате да спазвате диетата?

► Сравнете двете стихотворения
на Емил Симеонов. Кое от тях ви харесва
повече? Защо?

Хармоничка

Устна хармоничка купи ми леля.
Свирия с хармоника цяла неделя.
Свирия от сутрин до мръкнало чак,
вечер си лягам с хармоника пак.

Слуша ме котката, без да мяучи,
слуша, не лае съседското куче.
Весели песни засвирия ли аз,
всичките кукли ме слушат в захлас.

Почна да свирия игриви хорца –
спират пред портата десет деца.
Всички се радват, за всички е ясно –
с устна хармоника свирия прекрасно!

Баба едничка ме гледа накриво,
мисли навярно, че свирия фалшиво.
Ту ми се кара, ту страшно се мръщи,
днес ме изгони направо от къщи.

Как да преглътна, кажете, това?
Седнах на двора, наведох глава,
после засвирих мелодия жална...
Бабо, ти просто не си музикална!

Леда Милева

- Умее ли детето да свири с хармоничка? Кой харесва неговото изпълнение? Защо?
- А защо бабата се сърди?

- ▶ Прочетете един куплет от стихотворението, като тактувате с ръка. Открихте ли ритъма?
- ▶ Съчинете си мелодия по текста и изпейте своята песен.

Криминалната инспекторка

Филмът беше криминален,
после си реших сама:
отпечатьци от пръсти
ще потърся у дома!

И ще ида да си купя
някаква голяма лупа.
Тя ще ми увеличи
всичко, дето не личи.

Колкото си шеш край мене
отпечатьци от пръсти –
я мастилени, я пъстри,
маслени или брашнени.

Мамините ще открия
върху моята чиния.
Какините ще открия
на горешата ютия.

А по всяка лудория
батковите ще открия.

По бюрото ще открия
отпечатьци от татко.

А пък моите ще изтрия
от бурканите със сладко.

Димитър Стефанов

Пръстови отпечатьци

Когато докосваме различни предмети, ние оставяме следи, наречени отпечатьци. Дори и близнаците се различават по своите пръстови отпечатьци. Това помага на полицаите да разкриват престъпници и да доказват вината им.

Из „Детска енциклопедия“

- ▶ Сравнете двата текста. По какво си приличат?
- ▶ Кой от тях е художествен? Кой е неговият автор? А кой разказва историята?

РЕЧНИК

криминален инспектор – човек, който разследва престъпления

- Защо момичето решава да стане криминална инспекторка? Какво ще си купи то? Какво ще изследва с него?
- Къде детето ще открие отпечатьци от пръстите на всеки от семейството? А какво ще направи то със своите отпечатьци? Какво иска да скрие по този начин? Престъпление ли е това?

Три приказки за досънуване

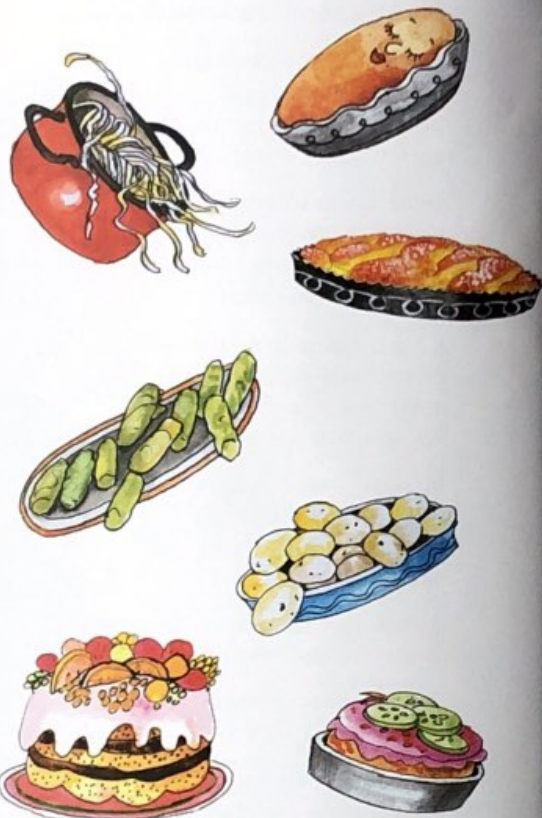
Имало една баба, която направила питка и я сложила до прозореца да изстине. А питката се търколила и хукнала да бяга по улиците.

Бягала, бягала, по едно време усетила, че някой тича зад нея. Обърнала се – една тенджерка спагети.

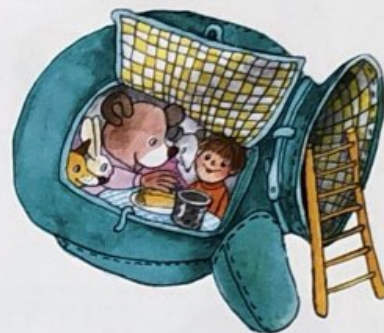
И те хукнали да бягат от масата за вечеря. А после към тях се присъединила и една баница. И една тава картофи. Две кюфтета. Торта с ягоди. Една купа салата от маруля и репички. Десетина сармички с лозов лист.

От всички краища на града се стичали храни. Станало голямо задръстване, колите нямали откъде да минат. Всички се чудели какво да правят. Накрая едно дете предложило да направят пикник.

Така и станало – и било много вкусно. Оттогава насетне, когато чуят, че на улиците има задръстване, децата винаги питат: „яде ли се?“.

Имало едно момченце, което си загубило ръкавичката в училищния двор. Когато я намерило, в нея вече живеели една мишчица, едно зайче, лисиче и мече. Тогава детето се смалило и влязло в ръкавичката да им иде на гости. Животните му направили много хубави малки банички и му сипали кисело мляко с една капка мед в един напръстник. А когато се нахранило, момченцето излязло от ръкавичката и пак станало голямо.

- Коя от трите приказки ви хареса най-много? Защо?
- Коя от тях ще разкажете на свои роднини и приятели, за да ги забавлявате? Разкажете я.

► Определете кои познати ви приказки са скрити в трите текста. Прочетете техните заглавия.

- Житената питка
- Вълкът и седемте козлета
- Дядовата ръкавичка
- Трите прасенца
- Тримата братя и златната ябълка

☞ Съчинете свои весели истории с любими ваши герои от приказки. Съберете написаните текстове в книга на класа със заглавие „Нашите приказки за досънуване“.

Имало едно дърво, което всяка година раждало по една златна ябълка. Ама все някой му я вземал – я ламята, я царските синове. Затова една година дървото я скрilo с листата си, за да не може никой да я види. И златната ябълка си стояла там чак до есента, когато узряла и тупнала на земята, а от семенцата ѝ поникнало друго дърво, и то със златни плодове. Така малко по малко станала цяла златна ябълкова горичка. И големите дървета разказвали на малките приказката за тримата братя, за ламята и за хитрото, смело дръвче.

Зорница Христова
(Из „Приказки за досънуване“)

Междучасие

Ако децата можеха да разбират
гласа на тебешира,
те щяха да чуят как той
тихо плаче:

– Аз съм тук, за да решавам задачи,
да правя уравнения,
да пиша изречения,
а не за да се превръщам на прах!

Ах! Ако децата можеха да разбират
тихия глас на простата гъба, тогаз
те щяха да чуят как тя
отчаяно моли:

– Момичета и момчета,
аз не съм ракета!
Не искам да летя из класната стая.
Аз съм гъба и зная
отлично да чистя,
отлично да мия,
спасете ме от тази бъркотия!

Ако децата можеха да разбират
на дървените чинове езика,
те щяха да чуят
как всеки чин вика:

– Ний оставихме простора на планините,
за да има на какво да седите.
А вие ни превръщате
в барикади,
обстрелвате ни с химикалки,
с гуми
и с книжни куршуми!...

Но ето –
прозвуча и гласът на звънчето:
– Голямото междучасие свърши!
Зън – свърши! Зън – свърши!

Всеки седна смирено
и разтвори пред себе си книжка.
И само като въздишка
през прозореца литна навън
бяло облаче прах тебеширен.
Звънчето заключи: Зън, зън.
Добре, че децата разбират
на звънчето металния глас!

Почна новият час.

Леда Милева

РЕЧНИК

уравнение – вид математическа
задача

- Кои предмети са олицетворени? Как се чувстват те? Защо?
- Какво се случва през междучасието? А в учебния час? Каква е разликата?
- Кои думи и изрази са повторени в стихотворението? Открийте и прочетете.

- ▶ Разкажете за междучасието във вашия клас.
- ▶ Сравнете своя текст със стихотворението на Леда Милева. С какво се отличава художествената реч?

Котарак на футболното игрище

Туфо усети, че пада надолу към шумно множество хора. „Пляаас!“ Лапите му потънаха в нещо меко и студено. Беше паднал в една голяма кутия със сладолед. Продавачът изкрещя от страх и изпусна кутията.

Туфо се втурна към зеленото поле, където тичаха хора в сини и червени дрехи. Едно шарено кълбо прелиташе неспирно над полето. Хората ритаха кълбото, за да го гонят. И го гонеха, за да го ритнат.

Изведнъж зрителите на стадиона видяха как един жълто-червен котарак премина като пламък през игрището и свит на кълбо, се стрелна към вратата на сините.

Обърканият вратар го помисли за топка и направи плонж към него. Но Туфо отскочи и се озова върху главата на един фотограф.

– Гооол! – извика фотографът и целият стадион закрещя.

Туфо мигом помириса във въздуха опасността. Сви уши и се втурна към изхода. По-нататък беше лесно.

По Георги Константинов

РЕЧНИК

плонж – хвърляне на спортист, за да улови топка

- Къде се озова Туфо? Как се почувства той сред шумната тълпа от хора? Защо продавачът на сладолед се изплаши?
- Накъде се втурна котаракът след това? Какво видя той на футболния терен? А какво видяха зрителите на стадиона?
- Защо вратарят се обърка? Какво направи той? Къде скочи Туфо? Какво извика фотографът? Уплаши ли се Туфо? Какво направи?

Морската царкиня и нейният дядо

Дълбоко, дълбоко в морето,
под сините морски вълни
там, дето
на всички страни
цъфтят чудновати цветя –
живее там морският дядо
със своята внучка – момиченце младо
с опашка на риба, със златни уста.

И сутрин, когато изгрява
червеното слънце и пак засияй –
тогава
закусват те двамата с чай,
но не от Китай,
а чай от подморски цветя,
закусват те с чай
и с бели подморски звезди
дълбоко под сините морски води.

Край тяхната маса минава
златопереста рибка и ги поздравява:
„Доброутро-доброутро“ – повтаря им тя –
златопереста рибка с червени крилца...
Засега стига толкоз, деца,
а други път повече ще ви разправа.

Гео Милев

- Как изглежда морската царкиня?
- Кой са поданиците на морското царство?
- Как преминава утрото на морското дъно?

► Съчинете своя приказка за морската царкиня и нейния дядо. Нарисувайте я в серия от картини.

СЪДЪРЖАНИЕ

- Да си припомним наученото в трети клас / 4
Оттука почва обичта – Христо Радевски / 5
Карнавал в гората – Леда Милева / 6
Старият шърк –
Константин Константинов / 7
Канарче – Добри Жотев / 8
Цамбур – Катя Воденичарова / 9
Боряна войвода – Българска народна песен / 10
Надиграване – Цанко Лалев / 11
Обичам те, Родино –
Елисавета Багряна / 12
Легенда за хан Кубрат – Стефан Цанев / 13
Кой е по-висок – Марко Ганчев / 14
Чешма – Стоян Русев (Дядо Благо) / 15
Страшен звяр – Лиана Даскалова / 16
Снежният човек и врабчето –
Светослав Минков / 17
Чудна звезда – Йордан Стубел / 18
Януарски гости – Димитър Спасов / 19
Мечката и лошата дума – Българска народна приказка / 20
Я кажи ми – Ран Босилек / 22
Български митове и легенди – Крали Марко си намира крилат кон – Цанко Лалев / 23
Лястовица и врабче – Българска народна приказка / 24
Тримата глупаци – Елин Пелин / 26
Мечти – Виктор Самуилов / 27
Весел гъделичкащ смях – Важното приключение на важната готварска книга –
Маргарит Минков / 28
Неочакван резултат – Валери Петров / 29
Сънят на врабчето – Българска народна приказка / 30
Бялото гълъбче – Марко Ганчев / 31
Не е честно – Виктор Самуилов / 32
Конфитюр – Красимир Дамянов / 33
Що е татковина – Николай Соколов;
България – Борислав Ценов / 34
Питанки – Петя Кокудева / 35
Мартеничка – Елисавета Багряна;
Пролет – Петя Караколева / 36
Левският скок – Стефан Дичев / 37
Мама – Валери Петров / 38
Най-хубавото птиче – Георги Райчев / 39
Най обичам у дома – Владимир Голев / 40
Баба – Велизар Николов;
Как така – Мая Дългъчева / 41
Скучен дъжд – Андрей Германов / 42
Приказка за птичето, което научи
два чужди езика – Радой Киров / 43
За да имаш приятели – Йордан Радичков / 44
Приказки – Златното яйце –
Светослав Минков / 46
Великден – Атанас Цанков / 47
Хубавец – Леда Милева / 48
Моята учителка – Леда Милева / 50
Мечти – Елисавета Багряна / 51
Компютърът на Ани – Радой Киров / 52
Лятната Ваканция – Весела Фламбурари / 53
Марко – Георги Данаилов / 54
Припомнете си наученото
(годишен преговор) / 56

За любителите на четенето

- Самохвалство – Българска народна приказка;
Дави се – не дава – Българска народна приказка / 58
Бърборко – Калина Малина;
Хубаво съм го намислил –
Петя Александрова / 59
Мач до здрач – Зоя Василева;
Най-известната врата – Красимир Машев / 60
Крос – Асен Босев;
Тича ми се боса – Лиляна Стефанова / 61
Момче и пчела; Бъркотия –
Радой Киров / 62
Ръцете на мама – Георги Константинов / 63

- Хвърчило – Александър Геров / 64
Можех ли да зная; Готварската книга –
Емил Симеонов / 65
Хармоничка – Леда Милева / 66
Криминалната инспекторка –
Димитър Стефанов;
Пръстови отпечатыци –
Из „Детска енциклопедия“ / 67
Три приказки за досънуване –
Зорница Христова / 68
Междучасие – Леда Милева / 70
Котарак на футболното игрище –
По Георги Константинов / 72
Морската царкния и нейният дядо –
Гео Милев / 73

